

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

الرحمن
علیه صاب

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

جماعة التبليغ

مؤسسو التبليغ، الروح، الفكر
على ملا موسى هيداي

٦

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جماعة التبليغ

نويسنده:

على ملاموسى ميبدي

ناشر چاپي:

دار الاعلام لمدرسه اهل البيت عليهم السلام

ناشر دييجيتالي:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۷	جماعه التبلیغ
۷	مشخصات کتاب
۸	اشاره
۱۲	دیباچه
۱۵	مقدمه
۱۷	تاریخ پیدایش جماعه التبلیغ
۱۹	جماعت در کشورهای عربی
۲۱	جماعه التبلیغ در مغرب عربی
۲۳	جماعه التبلیغ در اروپا
۲۵	جماعه التبلیغ در آمریکا
۲۷	جماعه التبلیغ در شرق آسیا
۲۷	جماعه التبلیغ در آسیای میانه
۲۷	جماعه التبلیغ در ایران
۲۹	مراکز جماعه التبلیغ
۲۹	اشاره
۲۹	۱. اجتماع رایوند
۳۱	۲. اجتماع پیشوا در داکای بنگلادش
۳۱	۳. اجتماع بوپال هند
۳۱	رویکرد فکری و اعتقادی جماعه التبلیغ
۳۷	اصول شش گانه جماعت
۳۹	شیوه تبلیغی جماعت
۳۹	۱. پرهیز از مسائل اختلافی
۳۹	۲. ترغیب مردم به خروج برای تبلیغ دین

۳۹	۳. پرهیز از نهی از منکر
۳۹	۴. دخالت نکردن در سیاست
۴۱	۵. مشارکت نداشتن در جهاد
۴۱	جماعۃ التبلیغ و گرایش سلفی و جهادی
۴۵	جماعۃ التبلیغ و گرایش وهابی
۴۷	جمع بندی
۴۸	منابع
۵۳	درباره مرکز

سرشناسه : ملا موسی میبیدی، علی، 1360 -

عنوان و نام پدیدآور : جماعة التبليغ/ علی ملا موسی میبیدی؛ ویراستاری علمی مهدی فرمانیان؛ [تهیه کننده] موسسه مطالعات بنیان دینی (اندیشکده راهبردی ادیان' فرق و مذاهب).

مشخصات نشر : قم: موسسه دار الاعلام لمدرسه اهل البيت عليهم السلام ' 1394.

مشخصات ظاهری : 26ص..م س 11×21 ؛

فروست : سلسله مباحث جریان شناسی سلفی گری معاصر؛ 6.

شابک : 40000 ریال 5-25-7667-600-978 ؛ چاپ چهارم 1-766723-600-978 :

یادداشت : پشت جلد لاتینی شده: Tablighi jamaat.

یادداشت : این کتاب در سال 1397 تجدیدچاپ شده است.

یادداشت : چاپ سوم: 1396

یادداشت : چاپ چهارم : 1397 (فیپا).

یادداشت : کتابنامه: ص. 54 - 59؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع : اسلام -- تبلیغات

Islam -- Missions

واعظان

(Preachers (Islam*

اهل سنت -- فرقه ها

Sunnites -- Sects

شناسه افزوده : فرمانیان، مهدی، 1352 -، ویراستار

شناسه افزوده : Farmanian, Mehdi

شناسه افزوده : موسسه مطالعات بنیان دینی (اندیشکده راهبردی ادیان، فرق و مذاهب)

شناسه افزوده : موسسه دارالاعلام لمدرسه اهل البيت عليهم السلام

رده بندی کنگره : 1394 8ج64م/BP11/62

رده بندی دیویی : 297/045

شماره کتابشناسی ملی : 5174958

اطلاعات رکورد کتابشناسی : رکورد کامل

جماعة التبليغ

تأليف: على ملا موسى ميبدي

ویراستاری علمی: مهدی فرمانیان

ناشر: انتشارات دارالاعلام لمدرسة اهل البيت

صفحه آرایی: محبوب محسنی

چاپ و صحافی: سلیمان زاده

تیراژ: 5000 جلد

نوبت چاپ: اول - بهار 1394

قیمت: 4000 تومان

شابک: 978-600-7667-25-5

ص: 1

اشاره

بسم الله الرحمن الرحيم

ص: 2

جماعة التبليغ

تأليف: على ملاموسى ميبدى

ويراستارى علمى: مهدي فرمانيان

ناشر: انتشارات دارالإعلام لمدرسة اهل البيت

صفحة آرايى: محبوب محسنى

چاپ و صحافى: سليمان زاده

تيراژ: 5000 جلد

نوبت چاپ: اول - بهار 1394

قيمت: 4000 تومان

شابك: 978-600-7667-25-5

ص: 4

با توجه به تحولات منطقه و رشد و گسترش سلفی‌گری و جریان‌های تکفیری، موسسه مطالعات بنیان دینی با هدف ارائه تحقیقات کاربردی و راهبردی، طرح کتابچه‌های مختصر و علمی در زمینه سلفی‌گری را به موسسه دارالاعلام پیشنهاد داد. مؤسسه دارالاعلام لمدرسة اهلالیبت:، با اشراف حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی - دام ظلّه الوارف- با هدف سلفی پژوهی و وهابیت شناسی و نقد آرا و افکار آنها، در سال 1389 تأسیس شد و با برگزاری دوره آموزشی - پژوهشی جریان شناسی سلفی‌گری و نقد وهابیت، به تربیت محقق در این زمینه پرداخت. در کنار تربیت متخصص، انتشار فصل نامه سراج منیر (مجله تخصصی نقد وهابیت) از مهم ترین اقدامات مؤسسه است که تاکنون، چهارده شماره از آن انتشار یافته و مورد استقبال مراجع، استادان و محققان قرار گرفته است. راه اندازی سایت وهابیت شناسی، انتشار آثاری در تبیین و نقد افکار سلفیه و ایجاد کتابخانه تخصصی، از دیگر فعالیت های این مؤسسه است.

در این زمینه، کمبود پژوهش های متقن، علمی و مختصر در شناخت و تحلیل جریان های سلفی معاصر وجود دارد؛ در حالی که اطلاع از وضعیت فعلی این جریان ها و ربط و نسبت آنها با دیگر گروه ها و مذاهب گوناگون، از احتیاجات مبرم مراکز علمی و فرهنگی کشور است؛ به همین علت، مؤسسه دارالاعلام که مؤسسه ای تخصصی و حوزوی است و از استادان مجرب و پژوهشگران متخصص در زمینه سلفی پژوهی و نقد وهابیت برخوردار است، طرح موسسه مطالعات بنیان دینی را پذیرفت و مقرر گردید که به صورت مشترک این کتابچه-ها انتشار یابد. این دو مؤسسه وظیفه خود می دانند که خلاً این پژوهش ها را پر کنند و در این زمینه، یاریگر مؤسسات و مراکز فرهنگی و علمی کشور باشند.

با توجه به مطالب بیان شده، مؤسسه طرح کتابچه های پالتویی را در زمینه شناخت و تحلیل جریان های سلفی و تکفیری معاصر، در دستور کار قرار داد و با یاری گرفتن از استادان و پژوهشگران خود و موسسه مطالعات بنیان دینی، به انتشار چهارده کتابچه در معرفی و تحلیل جریان های سلفی معاصر اقدام کرد.

چهارده موضوع مورد تحقیق در زمینه جریان شناسی سلفی‌گری معاصر عبارتند از:

1. تاریخ تفکر سلفی‌گری؛

2. ابن تیمیه، مؤسس مکتب سلفیه؛

3. وهابیت، تاریخ و افکار؛

4. جریان سلفی - زیدی؛

5. دیوبندیه؛

6. جماعة التبلیغ؛

7. سپاه صحابه و لشکر جهنگوی؛

8. طالبان؛

9. اخوان المسلمین؛

10. سلفیہ جہادی؛

11. افغان العرب؛

12. القاعدہ؛

13. داعش؛

14. تأثیر افراط گری شیعه بر گسترش سلفی گری.

بیشتر نویسندگان از محققان مؤسسہ دارالاعلام هستند کہ با گذراندن دورہ پژوهشی دوسالہ نقد وہابیت در مؤسسہ، اکنون توانایی تبلیغ، تدریس و تحقیق در زمینہ سلفی پژوهی و نقد وہابیت را دارند و این تحقیق حاصل زحمات این عزیزان است.

در پایان، از حجت الاسلام والمسلمین دکتر مهدی فرمانیان، رئیس محترم مؤسسہ مطالعات بنیان دینی (اندیشکده راہبردی ادیان، فرق و مذہب) کہ راہنمایی و ویرایش علمی این مجموعہ را نیز بہ عہدہ داشتند، صمیمانہ قدردانی می کنیم.

ص: 5

مهدی مکارم شیرازی

ریاست مؤسسه

دارالإعلام لمدرسة اهل البيت

ص: 6

یکی از مهم ترین جریان های سلفی عصر حاضر، مکتب فکری دیوبندیه است که در موضوع توحید و شرک، همان تعریف ابن تیمیه را پذیرفته است و بر همین اساس، برخی اعمال و رفتار مسلمانان در خصوص قبور اولیاء الله را از مصادیق شرک می داند، اما اعتقادی به کفر مسلمانان ندارد. به عبارتی، دیوبندیان، مثل وهابیان، معتقدند باید مفهوم «لا اله الا الله» را دوباره به مسلمانان آموخت، اما برخلاف وهابیت، قائل به کفر مسلمانان نیستند و آنها را از دایره اسلام خارج نمی کنند. به همین علت خون، مال، ناموس و آبروی مسلمانان نزد دیوبندیان، برخلاف وهابیت، محترم است. در نگاه آنها، تمام احکام اسلامی بر معتقدان به «استغاثه به ارواح اولیای الاهی»، علی رغم شرک بودن، بار می شود و باید آنها را مسلمان تلقی کرد. بنابراین، بیشتر بزرگان دیوبندی، اگرچه برخی اعمال مسلمانان را از مصادیق شرک دانسته اند، اما آنها را از مصادیق شرک اکبر نمی دانند و به همین علت، مسلمانان را تکفیر نمی کنند.

از دل تفکر دیوبندیه، گرایش ها، گروه ها، سازمان ها و احزاب مختلفی بیرون آمده است که یکی از مهم ترین سازمان هایی که تأثیر فراوانی در گسترش تفکر دیوبندیه در جهان اسلام داشته، سازمان جماعة التبلیغ و به تعبیر اردو زبان ها، «تبلیغی جماعت» است.

علت اصلی پیدایش سازمان جماعة التبلیغ، به فضای سیاسی جهان اسلام پس از فروپاشی امپراتوری عثمانی باز می گردد. بعد از برچیده شدن خلافت عثمانی و تسلط استعمار بر مسلمانان و نفوذ فرهنگ غرب در جوامع اسلامی، اندیشمندان مسلمان به فکر چاره افتادند و راه حل های متعددی برای برون رفت از این بحران مطرح کردند. در این میان فردی از فارغ التحصیلان مدرسه دیوبند، به نام مولانا محمد الیاس کاندهلوی، چاره را در کار فرهنگی دید و اعتقاد داشت برای رسیدن به شوکت اسلامی، باید از دیانت و التزام آنها به دین آغاز کرد. وی معتقد بود تا دیانت مردم اصلاح نشود، بازگشت خلافت اسلامی امکان پذیر نیست.

کاندهلوی، در 1927، بعد از فروپاشی رسمی امپراتوری عثمانی، جماعتی بر پا کرد تا از نفوذ فرهنگ غرب در جامعه اسلامی جلوگیری کند و دیانت مردم را دوچندان سازد. این جمعیت فعالیت خود را از هندوستان آغاز کرد و هنوز دو سه دهه از فعالیت این جنبش مردمی نگذشته بود که دامنه فعالیت تبلیغی آنها به تمامی نقاط عالم، از قاره آسیا گرفته تا آفریقا، اروپا و آمریکا کشیده شد.

سخن درباره ماهیت فکری - عقیدتی جماعة التبلیغ بسیار است. برخی آنها را جماعتی صرفاً صوفی معرفی می کنند که برای گسترش مذهب حنفی و کلام ماتریدی به سراسر جهان سفر می کنند. برخی دیگر آنها را گروه های سلفی ای دانسته اند که از منش صوفیانه به دورند و برخی دیگر هم آنها را وهابی خطاب می کنند. گفتنی است بیشتر این نسبت ها درباره جماعة التبلیغ، تا حدودی صدق می کند. جماعة التبلیغ تحت تأثیر دیوبندیه، مکتبی است حنفی - صوفی با تفکری اشعری - ماتریدی، و مبلّغ تفکرات ابن تیمیه و وهابیت در مسئله توحید و شرک. اما اختلافاتشان با وهابیت بسیار است و نمی توان آنها را وهابی دانست و سلفی دانستن آنها نیز با تسامح تأیید می شود.

این سازمان مردمی، بدون وابستگی به دولت یا مرکزی خاص، گسترش فراوانی داشته، بسیاری از اهل سنت را جذب تفکر سلفیه کرده است. بیشتر کسانی که با سازمان جماعة التبلیغ همراه می شوند، افراد عادی کوچه و بازارند که دلشان برای دینشان می تپد و به عنوان یک مسلمان متعهد در پی گسترش تعداد دینداران هستند، اما متأسفانه به گسترش تفکر سلفی کمک کرده، اختلافات در جهان اهل سنت را بیشتر می کنند. بسیاری از این افراد انسان های پاک و بی آلایشی هستند که درد دین دارند، اما متأسفانه در معرض سوء استفاده قدرت های منطقه ای و بین المللی قرار می گیرند.

سازمان جماعة التبلیغ در سیاست دخالت نمی کند و به تمام مبلغان خود تأکید می کند که در سیاست دخالت نکنند، اما در زمان

انتخابات یقیناً و بدون هیچ توصیه‌ای، به احزاب و جریان‌های سلفی رأی می‌دهد و سیاستِ عدم سیاست، عملاً سیاستی می‌شود برای گسترش سلفیت و قدرت‌یابی سلفیان که آن را در کشور پاکستان و افغانستان به وضوح می‌بینیم.

آنچه در پی می‌آید مختصری درباره تاریخ پیدایش و گسترش جماعۃ التبلیغ و دیگر ویژگی‌های این سازمان تبلیغی است که بی‌سر و صدا به تبلیغ سلفی‌گری مشغول است و اکنون توانسته است در صد و شصت کشور جهان حضور یابد و میلیون‌ها نفر از اهل سنت را تابع تفکر سلفی دیوبندی کند.

ص: 7

تاریخ پیدایش جماعه التبلیغ

مولوی محمد الیاس کاندهلوی (1884-1943) یکی از فارغ التحصیلان مکتب دیوبند، جماعه التبلیغ را در 1927 در شبه قاره هند تأسیس کرد. (1)

محمد الیاس می‌دید که بسیاری از مسلمانان شبه قاره هند از اسلام چیزی نمی‌دانند و اختلاط با هندوها باعث شده از مسلمانی جز نامی برایشان باقی نماند. او مشکل اساسی را در ابلاغ نشدن عمومی تعالیم دینی در بین مردم جامعه می‌دید. از طرفی، حوزه های علمیه برنامه‌ای برای ابلاغ سراسری نداشتند، و از طرف دیگر، مردم هم نمی‌توانستند کار و زندگی را برای فراگیری علوم رها کنند. محمد الیاس چاره کار را در تشکیل گروه های تبلیغی دید. وی این مسئله را با برخی شیوخ خود، همچون رشید احمد گنگوهی و اشرف علی تھانوی، در میان گذاشت. (2)

محمد الیاس حرکت خود را با تبلیغ در میان کودکان منطقه میوات (3)

آغاز کرد. بدین منظور مکتب خانه‌هایی برای تعلیم قرآن کریم تأسیس شد که پس از چندی تعداد آنها به حدود 260 مکتب خانه رسید. (4)

در 1344 ق.، در سفر به مدینه، (5) با اندیشه های تبلیغی محمد سعید نوری آشنا شد و علاج کار را در اجرای شیوه تبلیغی او در هندوستان دید. لذا هنگام بازگشت به هندوستان این شیوه را با شیوخ خود، رشید احمد گنگوهی و اشرف علی تھانوی در میان گذاشت و با تأیید آنها، عملیات تبلیغی با شیوه جدید را آغاز کرد. (6)

محمد الیاس برای گسترش این شیوه، هر جمعه بین مردم حاضر می‌شد. برای آنها وعظ و خطابه می‌کرد و در همان روز از مردم وعده می‌گرفت که برای ادامه کار در فلان روز، این جماعت تشکیل شود. (7)

مردم از نقاط مختلف برای گوش دادن به سخنان او در موعد مقرر جمع می‌شدند. کم‌کم افرادی به این کار علاقه نشان دادند و تبلیغات به این شیوه در تمامی مناطق میوات گسترش یافت. کاندهلوی نخستین جماعت را به زادگاهش کاندهله و دیگری را به رائیفور می‌فرستد. در این جماعت حدود 10 نفر مشارکت داشتند. (8)

در 1933 محمد الیاس حدود 200 نفر را برای مدت دو ماه از میوات به دهلی می‌فرستد و بعد از ارشادها و تعلیمات حسین احمد مدنی، جماعات را به نقاط مختلف اطراف دهلی اعزام می‌کند. (9)

برنامه تبلیغی - تأسیسی کاندهلوی روند تکاملی خود را پیمود و به حدی رسید که در اجتماع 1940، یعنی 13 سال بعد از تأسیس جماعت، که در میوات برگزار شد، حدود 25 هزار نفر شرکت کردند که بسیاری از آنها با پای پیاده از راه های دور آمده بودند. (10) فعالیت جماعت در منطقه میوات تحول بسزایی در شبه قاره هند ایجاد کرده بود، به نحوی که تعجب برخی صاحب نظران، همچون ابوالاعلی مودودی، را برانگیخته بود. (11)

بعد از وفات محمد الیاس در 1943، امیری جماعت به فرزندش محمد یوسف کاندهلوی واگذار شد، اما مدت امارت وی کم بود و محمد یوسف در 1945 از دنیا رفت. بعد از وی، محمد انعام حسن، رفیق و همیار تبلیغی محمد یوسف، به امیری جماعت برگزیده شد.

در دوره انعام حسن، جماعت در کشورهای جهان اسلام به خصوص کشورهای عربی گسترش یافت، به حدی که با تحسین موافقان و واکنش مخالفان روبه رو شد و آثار متعددی به نگارش درآمد. بعد از مرگ انعام حسن تا مدتی، تعدادی از بزرگان، جماعت را به صورت مجلس استشاری اداره می کردند. آنها معتقد بودند حضرت مهدی (عج)، امیر جماعت است و تا زمان ظهور حضرت، جماعت باید به صورت استشاری اداره شود تا حضرت به دنیا بیاید و امیری جماعت را بر عهده بگیرد. این راهکار دوامی نیاورد و اظهار حسن، فرزند انعام حسن، به

ص: 8

-
- 1- . هشام جعفر، «جماعة التبليغ والدعوة سياقات النشأة والدور»، سَوَّاح من أجل الدعوة جماعة التبليغ، ص 9.
 - 2- . سيف الرحمن أحمد، نظرة عابرة اعتبارية حول الجماعة التبليغية، ص 8.
 - 3- . Mewat.
 - 4- . محمد جنيد عبد المجيد عبد الله، جماعة التبليغ في الهند دراسة وتقييم، ص 90.
 - 5- . همان، ص 92.
 - 6- . سيف الرحمن أحمد، نظرة عابرة اعتبارية حول الجماعة التبليغية، ص 16.
 - 7- . محمد جنيد عبد المجيد عبد الله، جماعة التبليغ في الهند دراسة وتقييم، ص 98.
 - 8- . همان، ص 100.
 - 9- . همان، ص 101.
 - 10- . نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در امور اهل سنت سیستان و بلوچستان، جنبش جماعت تبليغ و بررسی عملکرد آن در ایران، ص 16.
 - 11- . عبد الغنی عماد، «جماعة التبليغ والدعوة محدّدات التكوين والمنهج وإشكالياته»، الحركات الاسلامية في الوطن العربي، ج 1، ص 878.

امیری برگزیده شد که در همان سال از دنیا رفت و فرزندش زبیر به امیری پنجم جماعت انتخاب شد، که تا به امروز امیری جماعت را بر عهده دارد. (1)

جماعت در کشورهای عربی

محمد الیاس برای گسترش عملیات تبلیغی جماعت، در 1938 عازم سرزمین وحی شد. وی در ملاقاتی که با ملک عبدالعزیز آل سعود داشت، از او درخواست تسهیل در اجرای برنامه تبلیغی در حجاز را کرد. با چراغ سبز حاکم، مقدمات حضور جماعت در موسم حج فراهم شد. (2)

بعد از وفات محمد الیاس، فرزندش محمد یوسف کاندهلوی جدیت فراوانی برای انتقال جماعة التبلیغ به مکه و مدینه به خرج داد (3)

که منجر به تشکیل دو مرکز بزرگ، یکی در مکه و دیگری در مدینه، شد. (4)

با ملاقات ابوالحسن ندوی از رهبران فکری جماعت در 1947 با شیخ عمر بن الحسن آل شیخ، رئیس هیئت امر به معروف و نهی از منکر، فعالیت جماعة التبلیغ در عربستان سعودی جان دوباره گرفت (5) و مردم عربستان شاهد ورود جماعت در دهه پنجاه و شصت میلادی به شهرهای جدّه و ریاض شدند (6) و در 1954 شیخ محمد بن ابراهیم آل شیخ به منظور مساعدت به جماعة التبلیغ، در نامه‌ای به علمای مناطق شرقی، از آنها درخواست کرد که مقدمات فعالیت آنها را مهیا کنند. (7)

در دهه هفتاد میلادی فعالیت جماعت تبلیغی در عربستان سعودی به اوج خود می‌رسد. (8) پیشرفت چشمگیر جماعت در چند دهه گذشته به مذاق حکومت سعودی و برخی وهابیان تندرو خوش نیامد و در 1973 با صدور حکمی از ادامه فعالیت جماعت در عربستان ممانعت شد. علمای لجنة دائمه در 1976 فتاویی درباره مجاز نبودن همکاری با این جماعت صادر کردند.

ادعای مهدویت قحطانی در 1979 در مسجدالحرام مزید بر علت شد. (9)

حاکمیت به بهانه انتساب جهیمان العتیبی (10) به جماعت به دلیل اتخاذ روش جماعتی‌ها در خطابه و سخنرانی بعد از نماز، (11) و تأسیس «جماعت سلفیه محتسبه» در 1965 با حضور پنج تن از اعضای سابق جماعة التبلیغ در هسته اولیه آن، همگی بهانه‌ای به دست دولت سعودی داد تا از ادامه فعالیت جماعة التبلیغ در سعودی منع کنند. (12)

بعد از حجاز مقصد بعدی جماعت، کشور مصر بود. (13)

کاروان های تبلیغی عازم کشور مصر (14) شدند. در زمان ورود جماعتی‌ها به مصر شیخ یوسف قرضاوی، که بعدها از شخصیت های معروف اخوان المسلمین شد، از جماعات تبلیغی استقبال کرد. در سومین سفر جماعت به مصر که در 1950 و به سرپرستی ابوالحسن ندوی صورت گرفت، (15) محمد الغزالی، از دیگر شخصیت های اخوانی، از ندوی به خوبی

ص: 9

- 2- . عبد الغنی عماد، «جماعة التبلیغ والدعوة محدّدات التکوین والمنهج وإشکالیاته»، الحركات الاسلامیة فی الوطن العربی، ج 1، ص 853.
- 3- . محمد یوسف کاندهلوی، حیاة الصحابة، ص 23.
- 4- . هانی نسیره، «جماعة التبلیغ والدعوة فی الجزيرة العربیة والخلیج العربی والیمن»، الحركات الاسلامیة فی الوطن العربی، ج 1، ص 934.
- 5- . ابوالحسن ندوی، فی مسیره الحیاة، ج 1، ص 200.
- 6- . مفید الزیدی، التيارات السیاسیة والفکریة فی الخلیج العربی (19710-2003)، ص 290.
- 7- . صالح الطائی و هاشم عبد الرزاق، «التيار الاسلامی فی الخلیج العربی»، سایت اخوان ویکی (ikhwanwiki.com).
- 8- . خالد عبد الله المشوح، التيارات الدینیة فی السعودیة، ص 129.
- 9- . مفید الزیدی، التيارات السیاسیة والفکریة فی الخلیج العربی (19710-2003)، ص 290.
- 10- . جهیمان بن محمد بن سیف العتیبی از مأموران گارد مملی عربستان بود که بعد از 18 سال خدمت برای دولت سعودی به درس علمی روی آورد و در دانشگاه ام القری در مکه مکرمه و دانشگاه اسلامیة در مدینه منوره تحصیل کرد. در مدینه با محمد بن عبد الله القحطانی از شاگردان بن باز آشنا شد، و بعدها خواهرش را به عقد قحطانی در آورد. جهیمان معتقد بود شوهر خواهرش همان مهدی موعود است که بازگشته تا اسلام را نجات دهد. او برای اثبات گفته های خود از احادیثی سخن می گفت که در آن بازگشت مهدی پیش گویی شده بود. این گروه نخستین روز 1400 ق. برابر با 20 نوامبر 1979 را برای تصرف مسجدالحرام در نظر گرفتند، تا منطبق بر برخی احادیث درباره تاریخ قیام حضرت مهدی (عج) باشد. جهیمان با یک گروه 500 نفری وارد مسجدالحرام شد و مسجدالحرام را به تصرف خود در آورد. نیروهای امنیتی کوشیدند وارد مسجد شوند ولی ناموفق بودند. در نهایت سه تن از نیروهای کماندویی فرانسوی برای این مأموریت در نظر گرفته شدند. از آنجایی که ورود غیرمسلمان به مسجد ممنوع بود، نیروهای فرانسوی در مراسمی تشریفاتی در عربستان به ظاهر مسلمان شدند، تا اینکه پس از دو هفته درگیری شورشیان تسلیم شدند. در این حادثه 127 تن از نیروهای امنیتی و 250 تن از نیروهای شورشی کشته شدند.
- 11- . هانی نسیره، «جماعة التبلیغ والدعوة فی الجزيرة العربیة والخلیج العربی والیمن»، الحركات الاسلامیة فی الوطن العربی، ج 1، ص 935.
- 12- . ناصر الحزیمی، آیام مع جهیمان، ص 42.
- 13- . ابوالحسن ندوی، فی مسیره الحیاة، ج 1، ص 231.
- 14- . از شهرهای استان الغربیة به شمار می رود که در حدود 110 کیلومتری قاهره واقع شده است.
- 15- . عبد الغنی عماد، «جماعة التبلیغ والدعوة محدّدات التکوین والمنهج وإشکالیاته»، الحركات الاسلامیة فی الوطن العربی، ج 1، ص 854.

در اواسط دهه هفتاد، شیخ ابراهیم عزت، ریاست تشکیلات جماعة التبلیغ و دعوة را در مصر بر عهده می‌گیرد و برنامه‌های تبلیغی را به صورت سازمان یافته پیگیری می‌کند. (2) چند سالی از فعالیت تبلیغی جماعت در مصر نمی‌گذرد که این کشور به مرکزی برای ارسال کاروان‌های تبلیغی به دیگر کشورهای عربی تبدیل می‌شود، تا آنجا که برخی به زعم خود اصل و ریشه این جماعت را کشور مصر دانستند. (3) طبق آماری که منتشر شده، تعداد فعالان جنبش جماعت در مصر حدود 250 هزار نفر گزارش شده است. (4)

جماعت در 1964 از طریق برخی مبلغان پاکستانی وارد کشور اردن شدند و در منطقه مارکا، و جنوب پایتخت (عمان) صاحب مرکزی شدند. در اجتماعات آنها هزاران مبلغ شرکت می‌کرد. (5) همچنین جنبش جماعت در 1965 در کشور لبنان به همت شیخ حبیب سرحال تأسیس شد. (6)

و فعالیت خود را به مرکزیت مسجد «الدنا» در بیروت، و در مسجد «طینال» در شهر طرابلس و در مسجد «الامام علی» و «الفرقان» در شهر صیدا و در مسجد «ابوبکر الصدیق» در شهر بقاع ادامه داد. (7) از طریق کشور اردن این جنبش در 1987 در کشور فلسطین مرکزی را تأسیس کرد. پنج مرکز در کناره باختری رود اردن و سه مرکز در سرزمین‌های اشغالی 1948 و یک مرکز در غزه. (8)

در خصوص حضور جماعت در کشور یمن اطلاع دقیق و موثقی در دسترس نیست. بر اساس تخمین‌هایی که برخی اعضای گروه داشته‌اند، زمان حضور جماعت را می‌توان در اواخر دهه شصت و اوایل دهه هفتاد دانست. مؤسس جماعت به نام شیخ احمد علی الهتاری و علی علیوه در شهر «عدن» فعالیت تبلیغی را آغاز کردند. یمن شاهد فعالیت بسیاری از فعالان جماعت در خود است. جماعت همه ساله اجتماع بزرگی در شهر «الحدیده الساحلیة» برگزار می‌کند که ده‌ها هزار نفر از اعضای آن در آنجا حضور می‌یابند، و بعد از گردهمایی جماعت به اطراف یمن، شهرها و روستاها و حتی کشورهای خارجی مثل هند، پاکستان، بنگلادش، افغانستان، اروپا و آفریقا پراکنده می‌شوند. (9)

جماعة التبلیغ در مغرب عربی

جماعة التبلیغ در مغرب عربی (10). عبد اللطیف حناشی، «التيارات السلفية المدروسة في المغرب العربي»، الحركات الاسلامية في الوطن العربي، ج 1، ص 1066. (11). فرید انصاری، الفجور السياسي والحركة الاسلامية بالمغرب، ص 7. (12).

www.hespress.com/permalink/18161.html

ص: 10

1- . ابوالحسن ندوی، فی مسیرة الحیاة، ج 1، ص 231.

2- . صلاح الدین حسن، «جماعة التبلیغ والدعوة فی مصر»، الحركات الاسلامية فی الوطن العربي، ج 1، ص 893.

3- . عبد الغنی عماد، «جماعة التبلیغ والدعوة محددات التكوين والمنهج وإشکالیاته»، الحركات الاسلامية فی الوطن العربي، ج 1، ص 855.

4- . عبد المنعم منیب، دلیل الحركات الاسلامية المصرية، ص 57.

5- . مهند مبيضین و زید عیادات، «جماعة التبلیغ والدعوة حالتا الأردن وفلسطین»، الحركات الاسلامية فی الوطن العربي، ج 1،

- 6- . عبد الغنی عماد، «الحركات والتنظیمات الاسلامیة فی لبنان»، الحركات الاسلامیة فی الوطن العربی، ج 2، ص 1983.
- 7- . فادی شامیه، «جماعة التبلیغ والدعوة فی لبنان»، الحركات الاسلامیة فی الوطن العربی، ج 1، ص 883.
- 8- . مهند مبیضین و زید عیادات، «جماعة التبلیغ والدعوة حالتا الأردن وفلسطین»، الحركات الاسلامیة فی الوطن العربی، ج 1، ص 888.
- 9- . نبیل البکیری، «الحركة الاسلامیة فی الیمن»، الحركات الاسلامیة فی الوطن العربی، ج 2، ص 2392.
- 10- . «مغرب عربی» یا «منطقه مغاریبه» منطقه ای از کشورهای عربی غرب جهان اسلام است که از شمال آفریقا و سواحل دریای مدیترانه تا اقیانوس اطلس ادامه دارد و حدود 42 درصد از مساحت کشورهای عربی را به خود اختصاص داده است که متشکل از کشورهای «مر حدود اوایل دهه شصت میلادی راه برای حضور جماعت تبلیغ در کشورهای مغرب عربی با اعلان وفاداری به مذهب مالکی و حاکمیت آن کشورها گشوده شد.
- 11- شاید بتوان گفت جماعتی ها نخستین حضور خود را در کشور مغرب تجربه کردند، درباره ورود جماعت به کشور مغرب اختلاف است. برخی آن را به 1962،
- 12- و برخی دیگر به 1964 و حتی 1975 برمی گردانند. در این سال ها محمد یوسف کاندهلوی در سفری به کشور مغرب و دیدار با شیخ حمداوی، جماعة التبلیغ و دعوة را در مغرب تأسیس می کند. جماعت، تبلیغات خود را از شهر «دارالبیضاء»، که از بزرگ ترین شهرهای مغرب به شمار می آید، آغاز می کنند و کم کم فعالیت خود را به شهرهای شمالی و جنوبی گسترش می دهند. در 1970 فعالیت تبلیغی جماعت به منطقه جنوبی مغرب گسترش می یابد و یکی از مساجد شهر اکادیر را به عنوان مقر تبلیغی خود انتخاب می کنند. بعد از وفات مرشد اول شیخ حمداوی، در 1987، «شیخ بشیر یونسی» رهبری این گروه را تا عصر حاضر بر عهده می گیرد.

حضور مسلمانان در جماعات تبلیغی در دورترین نقطه قاره آفریقا، یعنی کشور مغرب، قابل توجه است. آنها در اجتماع سالانه‌ای که در شهر بلقاصیری برگزار کردند، اجتماعی ده هزار نفری را ایجاد کردند. این جنبش بزرگ در مغرب به گفته برخی تحلیل‌گران، تبدیل به مدرسه‌ای شده است که رهبران حرکات اسلامی از آن فارغ التحصیل می‌شوند. (1)

در این چند دهه فعالیت، جماعت، روزهای آرامی را پشت سر گذاشت تا اینکه در 16/5/2003 پس از عملیاتی تروریستی در شهر دارالبیضاء، حکومت مغرب فعالیت جماعت را به حال تعلیق درآورد، (2) اما در 2005 فعالیت جماعت روند عادی خود را در پیش گرفت و این وضع تا حال حاضر ادامه دارد.

لیبی از پایگاه‌های تبلیغی جماعت در شمال آفریقا است که زمان تشکیل این جماعت به دهه شصت میلادی برمی‌گردد. از شاخص‌ترین امیران جماعت در لیبی شیخ مبروک غیث المدهونی است که در موسم حج 1985 به قتل رسید و دیگری محمد بوسدره است که به مدت 20 سال بازداشت و زندانی بود. فعالیت جماعت در اواخر دهه هشتاد متوقف شد و دوباره در اواخر دهه نود با از دست دادن حشمت و بزرگی خود فعالیتش را دوباره آغاز کرد. در دوران سقوط نظام حکومتی قذافی برخی از جماعة التبلیغ از این فرصت استفاده کردند و به کشور بازگشتند تا زمینه فعالیت بیشتر در لیبی را فراهم کنند. از این افراد می‌توان به محمد الجهانی اشاره کرد که حدود 33 سال بود که به اروپا مهاجرت کرده بود. (3)

حضور جماعت در تونس را برخی اواسط دهه هفتاد میلادی (4) و برخی دیگر اوایل دهه هشتاد (5) می‌دانند. از 2005 و همچنین پس از انقلاب تونس در 2010 فعالیت جماعت در کشور تونس گسترش بیشتری یافت، به طوری که طبق گزارشی که در 2007 منتشر شد تعداد فعالان جماعت حدود هفت هزار نفر تخمین زده شد. بعد از انقلاب تونس زمینه حضور بسیاری از شیوخ جماعت از اروپا، پاکستان و عربستان سعودی به این کشور هموار شد، یونس التونسی امیر جماعت در فرانسه بود که بعد از 20 سال به کشورش بازگشت. (6)

در 1970 فعالیت جماعت در بیشتر مناطق کشور الجزایر مشاهده شد. عدم ورود به مسائل سیاسی، موجب ایجاد رابطه حسنه جماعت با دولت الجزایر شد. بسیاری از مبلغان فرانسوی زبان به محوریت الجزایر به نقاط دوردست آفریقا فرستاده می‌شوند، به طوری که برای رسیدن به این مناطق مبلغان باید مسافتی طولانی را پیمایند و هزینه فراوانی متحمل شوند. (7)

دهه هشتاد میلادی شاهد فعالیت جماعة التبلیغ در کشور موریتانی است. جماعتی‌ها برای خود مرکز ثابتی در وسط پایتخت موریتانی نواکشوت (8)

و در یکی از مساجد مهم و قدیمی پایتخت به نام مسجد شرفاء تشکیل دادند. (9)

در 2002 به دلیل ضیق بودن محل مرکز قدیم، به یکی از شهرهای جنوبی پایتخت نقل مکان کرد و فعالیت هفتگی خود را با حضور هزاران نفر در هر روز جمعه ادامه داد. جنبش جماعة التبلیغ برخلاف اخوان المسلمین که فقط در شهرها متمرکز شده، توانسته است دایره فعالیت خود را به نقاط دوردست موریتانی گسترش دهد. (10)

جماعة التبلیغ در اروپا

جماعة التبلیغ در راهبرد فعالیت تبلیغی خود افقی جهانی را مد نظر داشت. در عهد محمد یوسف دعوت به تمامی نقاط دول عربی و قاره آمریکا و اروپا و شرق آسیا تا کشور ژاپن گسترش یافت. (11)

- 1- . عبد اللطيف حناشي، «التيارات السلفية المدرسية في المغرب العربي»، الحركات الاسلامية في الوطن العربي، ج 1، ص 1067.
- 2- . همان، ج 1، ص 1066.
- 3- . همان، ج 1، ص 1067.
- 4- . عبد اللطيف حناشي، «الحركات الاسلامية في تونس مرحلة ما بعد الثورة»، الحركات الاسلامية في الوطن العربي، ج 2، ص 1795؛ عبد الحكيم ابو اللوز، «جماعة التبليغ والدعوة في اقطار المغرب العربي»، الحركات الاسلامية في الوطن العربي، ج 1، ص 914.
- 5- . عبد اللطيف حناشي، «الحركات الاسلامية في تونس مرحلة ما بعد الثورة»، الحركات الاسلامية في الوطن العربي، ج 1، ص 1067.
- 6- . همان، ج 1، ص 1068.
- 7- . همان.
- 8- . Nouakchett.
- 9- . احمد فال ولد الدين و محمد الحافظ الغابد، «الحركات والتنظيمات الاسلامية في موريتاني»، الحركات الاسلامية في الوطن العربي، ج 2، ص 1890.
- 10- . همان، ج 2، ص 1891.
- 11- . ابوالحسن ندوي، مقدّمه حياة الصحابة، ص 17.

جنبش در اوایل دهه هفتاد میلادی از هند به سی و چهار کشور جهان، همچون شبه قاره هند، سرزمین‌های عربی، آفریقا و آسیای جنوب شرقی، اعزام شدند. در سال‌های پایانی دهه 1980 دامنه فعالیت آن در حدود نود کشور تخمین زده شد، از جمله در بین ایالات متحده آمریکا، کانادا، و ترینیداد که اقلیتی مسلمان دارند. تبلیغی جماعت امروزه در سایر کشورهای اروپایی، به ویژه فرانسه و بلژیک، پیروان فراوانی دارد و در اسپانیا و هلند نیز حضور فعالی دارد. آنها تبلیغات خود را به مناطق دوردست اروپا، از قبیل آلمان شرقی، چکسلواکی سابق و مجارستان گسترش دادند. به نظر می‌رسد ورود جماعة التبلیغ به اروپا در پی گسترش حضور اجتماعات مراکشی در سراسر اروپا تحقق یافته است. (1)

نخستین نفوذ جماعت به اروپا به دهه شصت میلادی برمی‌گردد. در 1956 نخستین جماعت برای دوره چهارماهه به انگلستان اعزام شدند، که با شش ماه گردش در تمامی شهرهای انگلستان، تبلیغات گسترده خود را در انگلستان آغاز کردند، به طوری که توانستند نه سال بعد در 1965 نخستین اجتماع جماعت را در این کشور برگزار کنند. در روزهای 15 و 16 و 17 ژوئیه 1972 یک اجتماع و گردهمایی در شهر شفیلد (2) در شمال انگلستان برگزار شد که در این اجتماع شخصیت سوم جماعة التبلیغ، شیخ انعام حسن، و همچنین شیخ پالن پوری و دیگر شخصیت‌های جماعت حضور داشتند. مسلمانان ممالک اسلامی، قاره آمریکا، آفریقا، و دیگر کشورهای اروپایی در این گردهمایی شرکت کردند و اجتماعی ده هزار نفری را به وجود آوردند. (3)

برای جماعة التبلیغ، کشور انگلستان جایگاه ویژه‌ای داشت؛ چراکه جماعات تبلیغی به مرکزیت کشور انگلستان به سراسر نقاط اروپا اعزام می‌شوند (4) و آموزش‌های ویژه در این کشور به مبلغان داده می‌شود. امروزه حضور جماعت تبلیغ در انگلستان کاملاً جا افتاده، به طوری که جماعت توانسته است برای خود تشکیلاتی در مسجد مرکزی شهر «دوزبری» (5)

به نام «جمعیت تعلیمات اسلام» در منطقه شفیلد انگلستان ایجاد کند. (6)

در 1962 نخستین هیئت تبلیغی جماعت وارد کشور فرانسه شد. آنها در ابتدای ورود با مشکلاتی روبه‌رو شدند، اما توانستند تا 1967 فعالیت مؤثری را در کشور فرانسه انجام دهند. (7)

امروزه فعالیت جماعت در فرانسه به حد گسترده‌ای صورت می‌گیرد. طبق آمار منتشر شده، تعداد فعالان این جماعت در فرانسه حدود صد هزار نفر تخمین زده شده است. (8)

به ادعای یکی از امیران جماعت در فرانسه، ممکن است این کشور به علت گستردگی فعالیت جماعت، حتی در دوران حیات ما به یک کشور مسلمان تبدیل شود. (9)

جماعت در کشور آلمان هم حضور فعالی دارد. طبق گزارشی درباره اجتماع 1997 در شهر فرانکفورت آلمان، حدود هشت هزار نفر از مسلمانان آلمان در این اجتماع شرکت کردند. (10)

جماعة التبلیغ در آمریکا

محمد یوسف کاندهلوی امیر اهتمام خاصی به انتشار دعوتی که در نیویورک شروع شده بود به شهرهای دیگر داشت. لذا توانست این جماعت را به دیگر شهرهای آمریکا، مثل واشنگتن، بوستون، بالتیمور، دیترویت، شیکاگو و سان فرانسیسکو و شهرهای دیگر ایالات متحده گسترش دهد. نخستین اجتماع بزرگ مبلغان برای نخستین بار در شهر دیترویت برگزار شد. (11) در کنفرانسی که در 1988 در شهر

-
- 1- . استیون ور تووک و سری پیچ، اسلام در اروپا، سیاست‌های دین و امت، ص 170.
 - 2- .Sheffield.
 - 3- . احمد سیدزاده، «جماعت تبلیغ روش کار و آثار و نتایج آن در بخش‌هایی از قاره اروپا و آمریکا»، مجله ندای اسلام، ص 40-41.
 - 4- . عبد الغنی عماد، «جماعة التبليغ والدعوة محددات التكوين والمنهج وإشكالياته»، الحركات الاسلامية في الوطن العربي، ج 1، ص 855.
 - 5- .Dewsbury.
 - 6- . استیون ور تووک و سری پیچ، اسلام در اروپا، سیاست‌های دین و امت، ص 170.
 - 7- . احمد سیدزاده، «جماعت تبلیغ، روش کار و آثار و نتایج آن در بخش‌هایی از قاره اروپا و آمریکا»، مجله ندای اسلام، ص 40-41.
 - 8- . www.islamist-movements.com/3547
 - 9- . نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در امور اهل سنت سیستان و بلوچستان، جنبش جماعة التبليغ و بررسی عملکرد آن در ایران، ص 32.
 - 10- . احمد سیدزاده، «جماعة التبليغ، روش کار و آثار و نتایج آن در بخش‌هایی از قاره اروپا و آمریکا»، مجله ندای اسلام، ص 41.
 - 11- . عبد الغنی عماد، «جماعة التبليغ والدعوة محددات التكوين والمنهج وإشكالياته»، الحركات الاسلامية في الوطن العربي، ج 1، ص 855.

برگزار شد، بیش از ششصد هزار مسلمان حضور داشتند. امروزه بنا به نقلی در خود ایالات متحده آمریکا حدود 50 هزار نفر فعالیت تبلیغی دارند. (1)

جماعت در 1968 تشکیلات خود را از هند وارد برزیل کرد. بعد از این بود که از انگلستان، جنوب آفریقا، پاکستان، عربستان سعودی و کشورهای خلیج رو به سوی برزیل آوردند و تشکیلات تبلیغی خود را در بیشتر مناطق آمریکای جنوبی گسترده کردند. (2)

طبق گزارشی که در 1997 منتشر شد در شهر تورنتوی کشور کانادا حدود شش هزار نفر، و در کشور آمریکا در شهر شیکاگو سیصد نفر، و هوستون هزار و پانصد نفر، و در لس آنجلس چهار هزار نفر و در کشور برزیل و جزایر غربی دریای کارائیب حدود دو هزار نفر شرکت کردند. (3)

جماعة التبلیغ در شرق آسیا

جنبش جماعة التبلیغ از طریق برخی مبلغان هندی وارد کشور مالزی شد. عبدالملک مدنی یکی از این مبلغان هندی بود که در حوالی 1957 وارد کشور مالزی شد و دو ایالت سنغافوره و سلانجور را در گستره تبلیغی خود قرار داد. در ابتدا فعالیت جماعة التبلیغ محدود به ایالات فولو بینانج و کوالالامپور و سنغافوره از مناطق هندی نشین مالزی بود، تا اینکه در دهه هفتاد فعالیت جماعت وارد مرحله جدیدی شد. در این دوره مسلمانان مالایی جذب جماعات تبلیغی شدند و با ورود در بین جوانان مالایی تأثیر بسزایی داشتند و آنها را در برابر فرهنگ غرب مقاوم کردند. با توسعه فعالیت جماعت، مرکزی را در وسط شهر کوالالامپور برای دعوت تبلیغی خود تأسیس کردند. (4)

اندونزی پرجمعیت ترین کشور اسلامی است که حدود 230 میلیون مسلمان دارد. مسلمانان حدود 90 درصد جمعیت آن را تشکیل می دهند. جماعت در این کشور 600 هزار عضو فعال دارد که تبلیغات سه روزه انجام می دهند. حدود دو هزار نفر از پلیس شهر جاکارتا در برنامه تبلیغی سه روزه شرکت می کنند و اینها به غیر از مبلغانی است که با دوره تبلیغی 40 روزه و چهارماهه از کشورهای هند و پاکستان و بنگلادش وارد اندونزی می شوند. جماعتی ها توانسته اند فعالیت تبلیغی خود را به تمامی روستاها و همچنین مراکز زندان ها گسترش دهند. وضعیت حجاب در این کشور اسلامی به وضع نامطلوبی رسیده بود که با ورود جماعات تبلیغی به وضعیت مطلوبی رسید. (5)

جماعة التبلیغ در آسیای میانه

در آغاز دهه 1990، این سازمان به تدریج در آسیای میانه انتشار یافت، (6) اما با این حال فعالیت جماعت در کشورهای روسیه، قزاقستان، قرقیزستان، ترکمنستان و ازبکستان و دیگر کشورهای سکولار مسلمان آسیای میانه، ممنوع اعلام شد. (7)

جماعة التبلیغ در ایران

کشور جمهوری اسلامی ایران از حضور تشکیلات جماعة التبلیغ بی نصیب نمانده است. بسیاری از نقاط سنی نشین کشور، همانند سیستان و بلوچستان، خراسان، گلستان، هرمزگان، بوشهر، کرمانشاه، کردستان و آذربایجان غربی، به نحوی متأثر از این جریان شده اند. (8) اما با این حال بسیاری از علمای شافعی در ایران به سبب محتوای تبلیغ، با فعالیت این حرکت در مناطق خود مخالف اند، حتی احناف استان گلستان همانند اهل سنت آق قلا و بندر ترکمن این حرکت را حاوی انحرافات می دانند. به همین دلیل با فعالیت آن در منطقه خود به شدت

1- . www.islamist-movements.com/3547

2- . مل عیتانی، عبد القادر علی، معین متاع، «الجماعة الاسلامية في لبنان منذ النشأة حتى 1975» (www.ikhwanwiki.com).

3- . احمد سيدزاده، «جماعت تبليغ، روش کار و آثار و نتایج آن در بخش هایی از قاره اروپا و آمریکا»، مجله ندای اسلام، ص 41.

4- . محمد نوری الأمين بن إندوت، الحركة الاسلامية في ماليزيا نشأتها منهجها تطورها، ص 72.

5- . www.binatiih.com/go/news.php?action=viewid=2224.

6- . www.centralasiaonline.com/fa/articles/caii/features/2009/07/21/feature-06.

7- . [/www.alukah.net/world_muslims/0/59366](http://www.alukah.net/world_muslims/0/59366).

8- . نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در امور اهل سنت سیستان و بلوچستان، جنبش جماعت تبليغ و بررسی عملکرد آن در ایران، ص 10.

بریلویانی که در بلوچستان ایران هستند به دلیل دیوبندی بودن جماعت و منحرف دانستن افکار آنها، با این جماعت مخالف هستند.

به هر حال، جماعة التبلیغ حدود 50 سال است که وارد ایران شده، و بنا به برخی گزارش ها، ملاقاتی که مولوی عبدالعزیز ملازهی با مولانا محمد الیاس داشته، راه جماعة التبلیغ به ایران را هموار می کند. او پس از حضور جماعت تبلیغ خارجی در ایران، نخستین امیر جماعت تبلیغی را، که فردی به نام دلشاد بود، به این سمت منصوب کرد. پس از او عبدالرئوف شه بخش به این سمت منصوب شد. شاید بتوان دیوبندی بودن بیش از 95 درصد اهل سنت استان سیستان و بلوچستان را در قالب فعالیت این جماعت های تبلیغی توجیه کرد. (2)

از مراکز جماعة التبلیغ در ایران می توان به مسجد جامع توحید زاهدان و ایران شهر، مسجد زین العابدین سراوان، مسجد خاتم الانبیای چابهار، مسجد گوهرکوه خاش، مسجد جامع مدنی نیک شهر، مسجد جامع اهل سنت زابل و ... اشاره کرد. (3)

مراکز جماعة التبلیغ

اشاره

پس از استقلال پاکستان و تقسیم شبه قاره به دو کشور، از آنجایی که مرکز اصلی جماعت در دهلی قرار داشت و بین آنها و میلیون ها مسلمان پاکستانی غربی و شرقی (بنگلادش کنونی) جدایی می افتاد، لذا امیر جماعت تصمیم گرفت این حرکت را به طور مستقل در بخش های غربی و شرقی پاکستان سازماندهی کند. در نتیجه آن، دو اجتماع بزرگ در رایوند پاکستان و داکای بنگلادش برگزار شد. با این تفاوت که اجتماعات هند و بنگلادش بیشتر جنبه داخلی دارند، ولی اجتماع رایوند پاکستان از جنبه بین المللی برخوردار است و افراد جماعت از سراسر جهان به آن ملحق می شوند. (4)

1. اجتماع رایوند

رایوند (5) شهر کوچکی از توابع لاهور است که چندان سیمای زندگی شهری به خود نگرفته است. در این شهر محل استقرار دفتر جماعة التبلیغ قرار دارد. در این دفتر، ستادی وجود دارد که یک نفر رئیس به نام مولانا عبدالوهاب و یک نفر نائب رئیس یا نائب امیر به نام مولانا جمشید به همراه جمعی از یاران و مشاوران خود آن را اداره می کنند. این دو، که ظاهراً تحصیل کرده مراکز علمی سنتی حوزوی هستند و در کمال سادگی و به دور از ظواهر زندگی جدید روزگار را سپری می کنند، رهبری جریان فرهنگی، دینی، تبلیغی جماعة التبلیغی را در کل پاکستان و برخی کشورهای جهان به عهده دارند. در این ستاد مرکزی از دبیرخانه، تلفن، فاکس، رادیو، تلویزیون، دوربین، نشریه و هر نوع وسیله ارتباطی مشابه خبری نیست و به جز ارتباط سینه به سینه فاقد هر نوع وسیله ارتباطی دیگری است. (6)

این اجتماع سالانه بعد از مراسم حج، یکی از بزرگ ترین اجتماع مسلمانان است که سالانه به مدت چهار روز (از بعد از ظهر پنجشنبه تا صبح یکشنبه) در ماه نوامبر در این منطقه برگزار می شود، (7)

و تعداد شرکت کنندگان آن تا حدود دو میلیون نفر تخمین زده شده است. (8)

در 1993 در اجتماع سالانه در رایوند حدود 83 کشور، و در 1994 از حدود 90 کشور در این اجتماع شرکت کرده بودند که حدود 450 الی 500 نفر از آنها ایرانی بودند. (9)

- 1- . همان، ص 60.
- 2- . همان، ص 74.
- 3- . همان، ص 75-76.
- 4- . محمدرضا حافظ نیا، «اجتماع تبلیغی در رایوند»، مجله نامه فرهنگ، ش 23، ص 114.
- 5- . Raiwind.
- 6- . همان، ص 113.
- 7- . www.sunni-news.net/fa/articles.aspx?article_no=1041.
- 8- . نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در امور اهل سنت سیستان و بلوچستان، جنبش جماعة التبلیغ و بررسی عملکرد آن در ایران، ص 33.
- 9- . محمدرضا حافظ نیا، «اجتماع تبلیغی در رایوند»، مجله نامه فرهنگ، ش 23، ص 120.

2. اجتماع پیشوا در داکای بنگلادش

این اجتماع در کنار رودخانه توراک (1) در منطقه تونگی در 20 کیلومتری شمال داکا، (2) پایتخت بنگلادش، و در سرزمینی به مساحت 160 هکتار برگزار می‌شود. اجتماع جماعه التبلیغ بنگلادش از 1967 آغاز شده است و تا به حال حدود چهل و شش اجتماع در آنجا برگزار شده است. (3)

در اجتماعی که اخیراً برگزار شد حدود 25 هزار خارجی از 130 کشور نیز در آن حضور داشتند، (4)

و بیش از سه میلیون نفر در این گردهمایی بزرگ شرکت کردند. (5)

3. اجتماع بوپال هند

اجتماع هند در بوپال (6)

مرکز ایالت مادیاپرادش و از شهرهای مهم کشور هندوستان برگزار می‌شود. هرچند این اجتماع از نظر عظمت و تعداد شرکت کننده به اجتماع رایوند و داکا نمی‌رسد، اما از آنجایی که در هند خاستگاه این حرکت است، برای گروه های تبلیغی اهمیت و تقدس خاصی دارد. (7)

رویکرد فکری و اعتقادی جماعه التبلیغ

جماعه التبلیغ، جماعت اسلامی است که مؤسسان و بزرگان آن در شبه قاره هند از نظر فقهی بر مذهب حنفی هستند و از نظر اعتقادی پیرو مکتب کلامی - ماتریدی اند که متأثر از طرق تصوف در هند، همچون طریقه چشتیه و قادریه و نقش بندیه و سهروردیه هستند و برای اعلام صوفی خود اعتبار خاصی قائل اند. (8)

محمد الیاس، مؤسس این جماعت، از دانش آموختگان مدرسه دارالعلوم دیوبند بود که نزد محمود الحسن و اشرف علی تهانوی از بزرگان این مدرسه تعلیم دید، و همچون دیگر عالمای حنفی مشی صوفیانه داشت. وی در 1315 بر طریقه چشتیه با رشید احمد گنگوهی بیعت کرد و پس از مرگ او بیعت را با خلیل احمد سهارنپوری تجدید کرد. (9)

محمد الیاس آرزو می‌کند که تعلیماتش تعلیمات تهانوی و طریقه تبلیغش به روش تبلیغ او بوده و با برنامه تبلیغی ای که دارد تعلیمات تهانوی گسترش یابد. (10) وی به دیگران توصیه می‌کند برای اینکه برکات مولانا تهانوی به آنها برسد باید کتاب هایش را بخوانند و عملش را از کتاب های او فرا گیرند و اعتقادش را از پیروان او بیاموزند. اشرف علی تهانوی، طبق گفته محمد زاهد الکوثری، بالغ بر 500 کتاب کوچک و بزرگ در زمینه های مختلف تألیف کرده و بدین سبب دیوبندیان او را حکیم الأمة خطاب می‌کنند. (11)

ابوالحسن ندوی در کتابی مجزا به معرفی اشرف علی تهانوی می‌پردازد. او در فصل هفتم از کتابش با گزارشی از آرای اعتقادی تهانوی، عقاید او را متأثر از اندیشه های سلفی معرفی می‌کند. (12)

اشرف علی تهانوی در خصوص استواء در آیه کریمه (ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ)، (13) بدون اینکه آن را تأویل ببرد حمل بر حقیقت می‌کند، و فهم سلف را در تفسیر این آیه پذیرفته، به توجیه تأویل خلف در تفسیر آیه می‌پردازد. (14)

تهانوی استغاثه و استعانت به غیر شخص مستغیث را اگر با این اعتقاد باشد که شخص مستغاث مستقل در تأثیر است شرک صریح می‌داند، اما اگر اعتقاد بر این اساس باشد که اینها نزد خداوند مأذون هستند، در وقوع آن نزد سلف اختلاف است. برخی چنین اذنی را انکار می‌کنند

ص: 15

-
1. -River Turag.
 2. -Dhaka.
 3. -www.dhaka.icro.ir/index.aspx?siteid=160pageid=30281newsview=575450.
 4. -www.islamtimes.org/vdcc40q1o2bq0m8.ala2.txt.
 5. -www.islamist-movements.com/3547.
 6. -Bhopal .
 7. - جنبش جماعت تبلیغ و بررسی عملکرد آن در ایران، ص 35.
 8. - مانع بن حماد الجهنی، الموسوعة المیسرة فی الأديان والمذاهب والأحزاب المعاصرة، ج 1، ص 322.
 9. - هیثم الکسونی، «جماعة التبلیغ من الهند الی العالم»، سُوَّاح من أجل الدعوة، ص 40.
 10. - محمّد منظور نعمانی، ملفوظات حضرت مولانا محمّد الیاس، ص 51.
 11. - محمّد زاهد الکوثری، مقالات الکوثری، ص 75.
 12. - ابو الحسن ندوی، أشرف علی التهانوی حکیم الأمة وشیخ مشایخ العصر فی الهند، ص 132-157.
 13. - رعد: 2.
 14. - اشرف علی تهانوی، امداد الفتاوی، ج 6، ص 28.

و برخی دیگر آن را ثابت می‌دانند. بر فرض وجود چنین ادنی دلیلی بر سماع شخص مستغاث از راه دور نداریم و چنین استغاثه‌ای به لحاظ صورت شرک است و شخص مستغاث معصیت کرده است. (1) تهنوی هر گونه تشبه به شیعیان، همچون اقامه مجلس عزا در روز عاشورا را حرام دانسته، (2)

معتقد است به غیر از صیام و توسع بر عیال، اقدام به کارهای دیگر بدعت است. (3)

تهنوی در رد اعتقاد به علم غیب برای پیامبر اکرم \$ به حدی افراط می‌کند که علم حضرت را تا حد علم انسان‌های عامی تنزل می‌دهد. (4) این دیدگاه با پاسخ شدید اللحن احمد رضا خان بریلوی مواجه شد و او را تکفیر کرد. (5)

خلیل احمد سهارنپوری در دفاع از تهنوی به توجیه کلماتش در المهند علی المفند می‌پردازد. (6)

از بارزترین مبانی فکری جماعة التبلیغ، رویکرد مقلدانه آنهاست. به نظر آنها، شرایط اجتهاد امروزه مفقود است (7) و محمد الیاس در پاسخ به این پرسش که آیا شما تقلید در مذهب را ترک کرده‌اید یا اینکه از تقلید مذهب حنفی تنزل کرده‌اید، می‌گوید: «هرگز من تقلید شخصی و تقلید از مذهب حنفی را ترک نکرده‌ام». (8)

اگرچه اکثر اعضای جماعت تبلیغ را احناف تشکیل می‌دهند اما در این جماعت محدودیتی نسبت به مذاهب دیگر وجود ندارد. (9)

بزرگان جماعت تبلیغ و دیوبندیه گرچه در مسائل کلامی رویکردی اشعری - ماتریدی دارند، اما در بسیاری از مسائل، همچون مسائل اعتقادی، متأثر از دیدگاه‌های سلفی شاه ولی الله دهلوی هستند. دهلوی ضمن مقایسه مسلمانان با مشرکان زمان پیامبر اکرم \$، مشرکان را در توحید در ذات و خالقیت و تدبیر در امور بزرگ با مسلمانان مشترک می‌بیند، اما در امور کوچک مشرکان زمان پیامبر امور را در دست خدایان خود می‌دیدند و آنها را عبادت می‌کردند. (10)

دهلوی با این ملاک بسیاری از اعمال مردم عوام و اعمال صوفیان، همچون استغاثه و توسل و تبرک را شرک آمیز خواند، و در تفسیرش از توحید عبادی به گونه‌ای عمل کرد که به تفسیر ابن تیمیه و وهابیت نزدیک شد. برخی از دیوبندیان همچون جاجروی در معارف التوحید، که در برخی مدارس علمیه «سرباز» و «خاش» و دیگر شهرهای بلوچستان ایران تدریس می‌شود، با همین مقایسه، صوفیان بریلوی را به این دلیل که اراده غیر از خداوند را در تدبیر برخی از امور عظام دخیل دانسته‌اند، شرک آنها را از شرک مشرکان زمان پیامبر بیشتر می‌دانند، (11)

اما در مقابل برخی دیگر از دیوبندیان، همچون حسین احمد مدنی در الشهاب الثاقب علی المسترق الکاذب، بسیاری از اعمال همچون توسل و تبرک و درخواست شفاعت را هم سو با اصل توحید دانسته‌اند و با ظالم و سفاک خواندن محمد بن عبدالوهاب از اندیشه‌های او تبری جسته‌اند. (12) اما با این حال، اکثر مبلغان جماعة التبلیغ نخستین مسئله را تفسیر صحیح لاله الا الله می‌دانند که همان سخنان ابن تیمیه و دیگر سلفیان از زبان آنها شنیده می‌شود.

به اعتقاد جماعت، قبر شریف نبی اکرم بافضیلت‌ترین اماکن به شمار می‌رود، به خصوص جایی که بدن حضرت با قبر شریف در تماس است از عرش و کعبه و آسمان و زمین بافضیلت‌تر است. (13)

دیوبندیان سفر برای زیارت را جایز دانسته‌اند و هیچ مانع شرعی بر جواز آن نمی‌بینند. آنها دلالت حدیث «لا تشد الرحال الا الی ثلاثة

مساجد» (14) را، که در بخاری و مسلم وارد شده، اصلاً ناظر به مشاهد شریفه و قبور نمی دانند و فقط آن را ناظر به مساجد می دانند؛ به طوری

ص: 16

- 1- . همان، ج 5، ص 369.
- 2- . همان، ج 5، ص 324.
- 3- . همان، ج 5، ص 296.
- 4- . همو، حفظ الايمان مع بسط البنان وتغيير العنوان، ص 8.
- 5- . احمد رضا بریلوی، حسام الحرمین علی منحر الکفر والمین، ص 64.
- 6- . خلیل احمد سهارنپوری، المهند علی المفند، ص 73.
- 7- . حسین بن محسن بن علی جابر، الطريق الی جماعة المسلمین، ص 296؛ مانع بن حماد جهنی، الموسوعة المیسرة فی الأديان والأحزاب والأحزاب المعاصرة، ج 1، ص 320.
- 8- . ذکر و اعتکاف کی اهمیت، ص 94، به نقل از: سید طالب الرحمن، جماعة التبلیغ فی شبه القارة الهندية عقائدها-تعريفها، ص 70.
- 9- . عبدالغنی عماد، «جماعة التبلیغ والدعوة محدّدات التكوين والمنهج وإشکالیاته»، الحركات الاسلامیة فی الوطن العربی، ج 1، ص 857.
- 10- . شاه ولی الله دهلوی، حجّة الله البالغة، ج 1، ص 116.
- 11- . عبد الغنی جاجروی، معارف التوحید، ص 11-22.
- 12- . حسین احمد مدنی، الشهاب الثاقب علی المسترق الكاذب، ص 42.
- 13- . محمّد زکریا کاندهلوی، فضائل الصدقات، ص 902، به نقل از: سید طالب الرحمن، جماعة التبلیغ فی شبه القارة الهندية، ص 301.
- 14- . مسلم بن حجّاج نیشابوری، صحیح مسلم، ج 2، ص 1014، ح 1397؛ محمّد بن اسماعیل بخاری، صحیح بخاری، ج 2، ص 88، ح 1188.

که سفر برای رفتن به مساجد ثلاثه (مسجد الحرام، مسجد النبی \$ و مسجد الاقصی) از حیث فضیلت به حدی است که سفر به مساجد دیگر چنین فضیلتی را ندارد، و سفر برای مشاهده مشرفه تخصصاً از دلالت روایت خارج است و سفر برای زیارت هم از حیث فضیلت با هم برابر نیست، بلکه این فضیلت به قدر درجات آنها در نزد پروردگار است. (1)

شیخ محمد زکریا کاندهلوی معتقد است مذاهب اربعه اهل سنت تماماً اتفاق بر استحباب قصد زیارت بر قبر نبی اکرم \$ دارند. سپس روایاتی از پیامبر اکرم \$ را که دال بر این مسئله است، ذکر می کنند، همچون روایت: «من زار قبری فکأنه زارنی فی حیاتی» (2) و روایت «من زار قبری فقد وجبت له شفاعتی»، (3) که بنا بر دلالت این احادیث زائر از ابتدا می تواند زیارت قبر حضرت را نیت کند و رهسپار زیارت حضرت نبی \$ شود. (4)

محمد ادریس کاندهلوی از علمای دارالعلوم دیوبند، در باب توسل و طلب شفاعت هیچ مانعی را برای شنیدن اولیا و انبیا نمی بیند. وی آیات کریمه (إِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْمَوْتَى (5) و) وَمَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ (6) را در شأن کفار دانسته، معتقد است نفی در آیه دال بر عدم نفع است نه بر مطلق سمع، همانند قول خداوند تبارک و تعالی: (صُمُّ بَكُمْ عُمَى فَهَمَّ لَا يَعْقِلُونَ) (7). این آیات بدین معناست که کلام حق به آنها نفعی نمی رساند نه اینکه کفار چیزی را نمی شنوند. یا اینکه بگوییم آیه دلالت بر نفی جواب دارد، یعنی کفار می شنوند ولی قادر به جواب آن نیستند. کاندهلوی این پاسخ را بهترین وجه جمع بین این دو آیه و روایت متفق علیه قلیب بدر، که در بخاری و مسلم (8) نقل شده، می داند. (9)

محمد زکریا در کتاب فضایل الصدقات بعد از نقل روایت بیهقی از پیامبر اکرم \$ (من صلی علی عند قبری سمعته فی قبورهم) (10) می گوید: «هیچ اشکالی در این نیست که پیامبر اکرم، بنفسه کلام زائر را بشنوند. زیرا پیامبران در قبورشان زنده هستند و پیامبر اکرم سلام اهل ایمان بر ایشان را می شنود». (11)

محمد زکریا حکایتی را از رفاعی نقل می کند که وی وقتی حج را به جا آورد عازم زیارت قبر پیامبر اکرم \$ شد و مقابل حجره نبوی ایستاد و بعد از سرودن دو بیت شعر، دست شریف پیامبر \$ را دید که از قبر بیرون می آید. رفاعی دست پیامبر \$ را بوسید و مردم شاهد این جریان بودند. محمد زکریا می افزاید: «این جریان در 555ق. اتفاق افتاد و حدود 90 هزار نفر دست پیامبر \$ را زیارت کردند که از جمله آنها شیخ عبدالقادر گیلانی بود. (12)

شیخ محمد زکریا آورده است که زائر با وسیله قرار دادن پیامبر اکرم \$ نزد پروردگار از خداوند طلب آمرزش کند. (13)

زائر پس از اینکه سلام داد با توسل به پیامبر اکرم \$ در پیشگاه خداوند درخواست حاجت کند و از او طلب شفاعت جوید و بگوید: «یا رسول الله! أسأل الشفاعة وأتوسل بك إلى الله لأن أموت مسلماً على ملتك وسنتك». (14)

اگر زائر از خداوند عزوجل در خواست حاجت کند و به اولیای الهی متوسل شود، خداوند حاجتش را بر آورده می کند. (15)

ص: 17

1- . محمد ادریس کاندهلوی، التعلیق الصبیح علی مشکاة المصابیح، ج 1، ص 307.

2- . أحمد بن حسین بیهقی، السنن الكبرى، ج 5، ص 403.

- 3- . علی بن عمر دارقطنی، سنن الدارقطنی، ج3، ص334.
- 4- . محمد زکریا کاندھلوی، فضائل حج، ص120-122، به نقل از: سید طالب الرحمن، جماعة التبلیغ فی شبه القارة الهندیة، ص224-225.
- 5- . نمل: 80.
- 6- . فاطر: 22.
- 7- . بقره: 171.
- 8- . محمد بن اسماعیل بخاری، صحیح بخاری، ج2، ص98، ح1370؛ مسلم بن حجّاج نیشابوری، صحیح مسلم، ج2، ص643، ح932.
- 9- . محمد ادیس کاندھلوی، التعلیق الصبیح علی مشکاة المصابیح، ج4، ص280.
- 10- . احمد بن حسین بیہقی، شعب الایمان، ج3، ص140.
- 11- . فضائل الصدقات، ص902، به نقل از: سید طالب الرحمن، جماعة التبلیغ فی شبه القارة الهندیة، ص203.
- 12- . شمس الدین افغانی، جهود علماء الحنفیة فی إبطال عقائد القبوریة، ج2، ص739.
- 13- . فضائل حج، ص127، به نقل از: سید طالب الرحمن، جماعة التبلیغ فی شبه القارة الهندیة، ص232.
- 14- . فضائل حج، ص146، به نقل از: سید طالب الرحمن، جماعة التبلیغ فی شبه القارة الهندیة، ص233.
- 15- . کتب فضائل پر اشکالات اور انکی جوابات، به نقل از: سید طالب الرحمن، جماعة التبلیغ فی شبه القارة الهندیة، ص233.

محمد زکریا کاندهلوی ذیل حدیث: «اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْ قَبْرِي وَثَنًا يُعْبَدُ»، (1) که وهابیان دلیل بر عدم جواز توسل و زیارت پیامبر اکرم \$ می دانند، کلامی را از قاضی بیضاوی نقل می کند و دلالت روایت را مربوط به عمل یهود و نصارا می داند که آنها بر قبور انبیای خود سجده می کردند و در هنگام نماز به ایشان توجه می کردند و قبور را همانند بتان تلقی می کردند. لذا شایسته لعن الاهی شدند. اما خداوند مسلمانان را از چنین کارهایی منع کرده است. (2) نورالدین سندی هم همین کلام کاندهلوی را تأیید می کند و وجه کراهت در حدیث مذکور را به این دلیل می داند که به عبادت خود قبر کشیده نشود. (3)

این رویکرد بزرگان جماعة التبلیغ فقط در خصوص پیامبر اکرم \$ و اولیای الاهی نیست، بلکه آنها توسل و استفاده از قبور بزرگان خود را در برنامه خود دارند. در نقل آمده است که شیخ محمد الیاس بیشتر اوقات در کنار قبر عبدالقدوس گنگوهی، رئیس طریقه چشتیه صابریه، به مراقبه می پرداخت. شیخ محمد یوسف، امیر جماعت، به کنار قبر محمد الیاس در محله نظام الدین می رفت و مدتی طولانی در آنجا به مراقبه می پرداخت. محمد یوسف می گفت صاحب این قبر نوری را که از آسمان به سوی قبرش نازل می شود بین مریدانش به حسب قوه ارتباطشان با او توزیع می کند. شیخ محمد یوسف در خلال ایام اقامتش در مدینه منوره به کنار قبر پیامبر اکرم \$ می رفت و ساعاتی را به حالت مراقبه در کنار قبر ایشان می گذراند. (4)

این رویکرد بزرگان جماعة التبلیغ واکنش وهابیان را به دنبال داشت. کتب بسیاری در نقد عقاید و اعمال آنها نگاشته شد، که مهم ترین آنها عبارت است از: السراج المنیر فی تنبیه جماعة التبلیغ علی أخطائهم اثر محمد تقی الدین هلالی، جماعة التبلیغ فی شبه القارة الهندية: عقائدها، تعریفها اثر سید طالب الرحمن، نظرة عابرة اعتبارية حول الجماعة التبليغية اثر سید الرحمن احمد، و کتاب القول البلیغ فی التحذیر من جماعة التبلیغ اثر حمود بن عبد الله التویجری.

اصول شش گانه جماعت

محمد الیاس به منظور تحقق اهداف تبلیغی، اصول شش گانه ای را برای مبلغان ترسیم کرد تا ملزم به اجرای آن در سفرهای تبلیغی خود باشند. این اصول عبارت اند از:

1. مرکزیت کلمه طیبه یعنی «لا اله الا الله، محمد رسول الله» که باید خوب درک شود و مدام به زبان آورده شود.
2. اهمیت نماز، که مقصود درونی آن کمک به مؤمنان برای دوری گزیدن از گناه و اعمال شنیع است.
3. رفتار صحیح با هم کیشان مسلمان، هر که می خواهند باشند، که در پیش برد آن فرد باید آماده قربانی کردن حقوق خویش باشد.
4. برگرفتن این آرمان که هر مسلمان باید به منظور رضای خدا دست به هر کاری بزند، و نفع شخصی باید صرفاً هدف ثانوی باشد.
5. این نظر که هر مسلمانی باید آماده شرکت شخصی در سفرهای تبلیغی و در تلاش برای نشر آگاهی از مذهب حقیقی در جامعه مسلمانان باشد. (5)
6. اهتمام به ذکر و یاد خداوند در امر تبلیغ و کسب علوم و معارف دینی.

نظر به اهمیت این اصول شش گانه، شیخ محمد یوسف کاندهلوی رساله ای را در تبیین این اصول نگاشت. (6)

منبع اصلی این اصول، یعنی کتاب فضائل الاعمال نوشته مولانا محمد زکریا، برادرزاده داماد محمد الیاس، به زبان اردو نگاشته شده است که به زبان‌های عربی و فارسی و زبان‌های دیگر نیز ترجمه شده است. بزرگان تبلیغی جماعت به همه فعالان جماعت خواندن این کتاب را توصیه می‌کنند. بعداً

ص: 18

-
- 1- . محمد بن اسماعیل بخاری، صحیح بخاری، ج 2، ص 88، ح 1330؛ مسلم بن حجاج نیشابوری، صحیح مسلم، ج 1، ص 376، ح 529.
 - 2- . محمد زکریا کاندهلوی، أوجز المسالك إلى موطأ مالك، ج 3 ص 541.
 - 3- . محمد سندی، حاشية السندی علی سنن النسائی، ج 4، ص 95؛ ج 2، ص 41.
 - 4- . حمود بن عبد الله التویجری، القول البلیغ فی التحذیر من جماعة التبلیغ، ص 65-66.
 - 5- . استیون ورتووک و سری پیچ، اسلام در اروپا: سیاست های دین و امت، ص 180.
 - 6- . محمد جنید عبد المجید عبد الله، جماعة التبلیغ فی الهند دراسة وتقویم، ص 429.

محمد الیاس اصل «ترک لایعنی» را نیز اضافه کرد که فعالان جماعت را از فعالیت های بیهوده بر حذر می داشت. بزرگان جماعت بر رعایت نکات دیگری مانند اطاعت از امیر جماعت و به جا آوردن آداب سفر و خوردن و خوابیدن تأکید کرده اند. (1)

شیوه تبلیغی جماعت

1. پرهیز از مسائل اختلافی

جماعت از مسائل و فروع دین و همچنین از مسائل اختلافی کمتر بحث کرده، بیشتر به فضائل اعمال می پردازند. آنها حادثی را که درباره فضیلت هر عمل آمده به صورت گروهی می خوانند، از جمله: فضائل ایمان، نماز، علم و ذکر و تلاوت قرآن و اخلاق خوب و خدمت و ایثار. آنها مساجد را محور و مرکز کار قرار می دهند و می کوشند در هر مسجد اعمالی احیا شود که در عهد رسالت در مسجد نبوی انجام می گرفت تا از طریق مسجد همه این اعمال در تک تک خانه ها نیز برگزار شود. (2)

2. ترغیب مردم به خروج برای تبلیغ دین

به اعتقاد جماعت، هر فردی وظیفه دارد برای ساخته شدن در برنامه های جماعت حضور یافته، خود را وقف تبلیغ در راه خدا کند. لذا آنها با هزینه شخصی به نقاط مختلف پاکستان و سایر مناطق جهان سفر می کنند و مأموریت تبلیغی خود را انجام می دهند. (3) مبلغان جماعت در مدت اقامتی که دارند مردم را به امر خروج برای تبلیغ دین به مدت یک روز در هفته، یا سه روز در ماه، یا چهل روز در سال، یا چهار ماه در عمر ترغیب می کنند. (4)

3. پرهیز از نهی از منکر

به نظر مولانا الیاس، روش درست کار این است که با توجه به اوضاع کنونی نباید مستقیماً از برخی منکرات موجود نهی کرد، بلکه باید به جای آن درک و شعور ایمانی و احساس دینی را بیدار کرد و به تکثیر و ترویج معروفات مشغول شد. (5)

جماعتی ها معتقدند اکنون ما در مرحله ایجاد وضعیت مطلوب زندگی اسلامی هستیم و قیام به نهی از منکر مشکلاتی را بر سر راه آنها ایجاد می کند و باعث تنفر مردمی از این برنامه می شود. به اعتقاد جماعت، اگر مردم تک تک اصلاح شوند منکرات خود به خود از جامعه زائل می شود. (6)

4. دخالت نکردن در سیاست

مولانا محمد الیاس جهالت و دوری از دین را عامل همه بدبختی های مسلمانان می دانست و معتقد بود باید تمام توان را برای تبلیغ دین به کار بست. تا زمانی که دینداری در میان مسلمانان عمومیت پیدا نکرده، نباید هیچ گونه فعالیت دیگری، همچون فعالیت سیاسی، صورت بگیرد. به نظر وی، صلاحیت ورود در امر سیاست قرن ها است که از این امت سلب شده، و اکنون باید مدت های مدیدی با صبر و شکیبایی کامل بر طبق اصول دعوت کوشش و جدیت به خرج داد تا اینکه در مسلمانان نظم و اطاعت و استعداد عمل بر طبق ضوابط و قوانین، علی رغم خواهش های نفسانی، به وجود آید. برای مقدار اندکی از سیاست، مقدار فراوانی از دعوت لازم است. به هر اندازه که دعوت دچار ضعف شود یا به هر اندازه در این مرحله از تعجیل و تسریع کار گرفته شود به همان مقدار سیاست، ضعف و ناپختگی پیدا خواهد کرد، یا اینکه سیاست اصلاً به وجود نخواهد آمد، یا اینکه در صورت به وجود آمدن ساختار آن به زودی متزلزل خواهد شد. به نظر

محمد الیاس، عامل کلیه اختلاف‌ها، فسادها و پراکندگی‌ها، تقدیم سیاست بر دیانت، و یا دعوت دین به سبک سیاسی و سازماندهی غربی است. (7)

ص: 19

-
- 1- . سید قنديل عباس، «تبلیغی جماعت»، دانش نامه جهان اسلام، ج 6، ص 456.
 - 2- . احمد سیدزاده، «جماعت تبلیغ، روش کار و آثار و نتایج آن در بخش هایی از قاره اروپا و آمریکا»، در: ندای اسلام، ص 35.
 - 3- . محمدرضا حافظ نیا، «اجتماع تبلیغی در رایوند»، در: نامه فرهنگ، ص 113.
 - 4- . مانع بن حمّاد الجهنی، الموسوعة المیسرة فی الأديان والمذاهب والأحزاب المعاصرة، ج 1، ص 320.
 - 5- . احمد سیدزاده، «جماعت تبلیغ، روش کار و آثار و نتایج آن در بخش هایی از قاره اروپا و آمریکا»، در: ندای اسلام، ص 36.
 - 6- . مانع بن حمّاد الجهنی، الموسوعة المیسرة فی الأديان والمذاهب والأحزاب المعاصرة، ج 1، ص 320.
 - 7- . احمد سیدزاده، «جماعت تبلیغ، روش کار و آثار و نتایج آن در بخش هایی از قاره اروپا و آمریکا»، در: ندای اسلام، ص 36.

پس از استقلال پاکستان، فعالیت‌های جماعه التبلیغ برای دولت هند نگران کننده بود، مولانا جمشید، نائب امیر جماعت در این باره می‌گوید:

فعالیت‌های جماعت تبلیغی در هند، دولت جواهر لعل نهرو(1) را نگران کرده بود. لذا او دستور داد درباره فعالیت‌های ما بررسی کنند. آنها پس از تحقیق متوجه شدند که ما با زیر زمین و بالای زمین یعنی آسمان‌ها کار داریم و با روی زمین کاری نداریم. بنابراین، دست از سر ما برداشت و ما را به حال خود وا گذاشت.(2)

ورود پیدا نکردن جماعت به عرصه سیاست به گونه‌ای است که پرداختن به مسائل مسلمانان در رنج فلسطین، کشمیر، مصر، بوسنی، و نیز مسائل عمومی مسلمانان و ملت‌های اسلامی را جزء امور دنیوی می‌دانند. البته اجتماع عظیم و میلیونی مبلغان، دل فعالان سیاسی را می‌رباید. لذا می‌کوشند به نحوی از آن بهره برداری تبلیغاتی کنند. به همین دلیل در مراسم پایانی اجتماع آنها، که به مراسم دعا و ختم برنامه مشهور است، رجال سیاسی پاکستان شرکت می‌کنند. برای نمونه، در 1995 و سال‌های قبل از آن رئیس جمهور پاکستان، استاندار، نخست وزیر و مقامات ایالت پنجاب، رئیس کمیته کشمیر، رهبر جماعت اسلامی پاکستان، رهبران جمعیت علمای اسلام، رهبران سپاه صحابه پاکستان و غیره در آن شرکت کردند.(3)

5. مشارکت نداشتن در جهاد

به عقیده جماعه التبلیغ، وضعیت مسلمانان این زمان، همانند زمان پیامبر اکرم\$ و اصحاب ایشان قبل از هجرت است که اصلاً حضرت به همراه یارانش وارد جنگ و جهاد علیه کفار نشد، و در مقابل آنها به کسانی که به جماعت خرده می‌گرفتند که چرا وارد جهاد نمی‌شوید می‌فرمود: «چه تعداد از شهرها که شما با جهاد آزاد کردید و در آن اقامه شرع خدا شده بود». لذا این جماعت به دلیل اشتغالشان به امر دعوت مبلغان در جهاد در کشور افغانستان شرکت نکردند و معتقد بودند دعوت و اصلاح قلوب و تهذیب اخلاق مقدمه جهاد است.(4) جماعت به این امر هم بسنده نکرده اند، بلکه احادیث جهاد را به معنای خروج برای تبلیغ دین تفسیر و تأویل می‌کنند نه پرداختن به عمل مسلحانه در مقابل کفار و معاندین.(5)

بسیاری از اندیشمندان این رویه جماعت را نقد کردند. ابوالاعلی مودودی، امیر جماعت اسلامی پاکستان، صرف دعوت به دین اسلام را برای اسلام سودمند نمی‌بیند؛ زیرا به اعتقاد مودودی، دین مبین اسلام برای هر زمان و مکانی صلاحیت دارد و مصالح و فواید آن فقط به صرف نگاشتن کتاب و خطابه و سخنرانی به دست نمی‌آید. مشکلات جهان مادی با صرف گفتن اینکه اسلام برنامه‌ای برای حل آن دارد درست نمی‌شود. ارزش ذاتی اسلام زمانی روشن می‌شود که اسلام به صورت یک نظام عملی پیاده شود تا مردم آثار و ثمرات اسلام را در زندگی خود حس کنند. انسان در عالمی زندگی می‌کند که پر از مقاومت و درگیری است. خطابه و وعظ نمی‌تواند در روند جهان تغییری ایجاد کند. فقط مبارزه انقلابی است که می‌تواند این درد را درمان کند.(6)

جماعه التبلیغ و گرایش سلفی و جهادی

جماعه التبلیغ گرچه در جوّ تصوف اسلامی هندی رشد یافته است و امرای آنها در هند و پاکستان بر چهار طرق تصوف گرایش دارند، اما به دلیل کثرت انتشار آنها در جوامع عربی و متأثر بودن امیران جماعت از تفکر سلفی، به طور نامحسوسی سلفی‌گری در میان جماعت رسوخ پیدا کرد.(7) جماعتی‌های مصر گرچه با اصل تصوف مقابله نمی‌کنند، اما با تصوف تقلیدی تقابل دارند. لذا با برخی اعمال صوفیانه،

- 1- . جواهر لعل نهرو (متوفی 1964) از رهبران جنبش استقلال هند و کنگره ملی هند بود که به عنوان اولین نخست وزیر هند پس از اعلام استقلال در 15 اوت 1947 انتخاب شد.
- 2- . محمدرضا حافظ نیا، «اجتماع تبلیغی در رایوند»، در: نامه فرهنگ، ص 116.
- 3- . همان.
- 4- . ابوبکر الجزائری، «القول البلیغ فی جماعة التبلیغ»، جلاء الاذهان عما اشتبه فی جماعة التبلیغ لبعض اهل الايمان، ص 30.
- 5- . عبد الغنی عماد، «جماعة التبلیغ والدعوة محدّدات التکوین والمنهج وإشکالیاته»، الحركات الاسلامیة فی الوطن العربی، ج 1، ص 877.
- 6- . ابو الأعلى مودودی، رسالة داء المسلمین ودواؤهم، رسائل مسجد الجامعة، ج 2، ص 96.
- 7- . عبد الغنی عماد، «جماعة التبلیغ والدعوة محدّدات التکوین والمنهج وإشکالیاته»، الحركات الاسلامیة فی الوطن العربی، ج 1، ص 857.

همچون برگزاری جشن های دینی و موالید، مخالف اند و آنها را بدعت می دانند. (1) در دهه هفتاد، بسیاری از جوانان مصری از طریق تبلیغات جماعة التبلیغ جذب برنامه اسلامی شدند و بعد از گذراندن دوره تعالیم اسلام در جنبش جماعت، جذب برخی از جنبش های سلفی یا اخوان المسلمین یا تنظیم جهاد شدند. (2)

در مقابل، برخی از فعالان جماعت، علاج کار را در جهاد و مبارزه مسلحانه دیدند و نمی توانستند به اتفاقات جهان اسلام بی توجه باشند. شیخ ابراهیم عزت (متوفی 1983)، مؤسس جماعة التبلیغ در مصر، به نحوی متأثر از اندیشه سلفی جهادی بود. (3) ابراهیم عزت، گاهی، به کنایه، به محمد عبدالسلام فرج (4)

می رساند که گرچه به دلیل مسائلی نمی تواند در جنبش جهاد شرکت کند، اما به این حرکت اعتقاد دارد، به گونه ای که به عبدالسلام می گفت: «من مردم را از خیابان به سوی مساجد می کشانم، بقیه کار با تو». تا اینکه جریان ترور محمد انور سادات پیش آمد. سرویس اطلاعاتی مصر با تحقیقاتی که انجام داد، متوجه ارتباط بین ابراهیم عزت با گروه های جهادی شد. به این بهانه از فعالیت های گروه های تبلیغی از 1981 تا وفات ابراهیم عزت در 1983 ممانعت شد. (5)

در جنگ شوروی با افغانستان برخی اعضای جماعت، خطابه و وعظ را رها کردند و به میدان جهاد روی آوردند. عبدالله عزام، شیخ مجاهد در افغانستان، می گوید: «من با اخلاق ترین مجاهدان را کسانی دیدم که قبل از جهاد در جماعات تبلیغ فعالیت داشتند». (6)

ابوقتاده فلسطینی، از رهبران جنبش جهادی، قبل از اینکه به فکر سلفی گرایش پیدا کند خود از فعالان جنبش جماعة التبلیغ بود. (7) چون ووکر لیند، (8)

آمریکایی الاصل، و ریچارد رید (9) انگلیسی از اتباع جماعة التبلیغ علاقه خاصی به شخصیت معروف القاعده خالد شیخ محمد (10)

داشتند و در اردوگاه های القاعده در افغانستان آموزش نظامی می دیدند. روبرت بلترز (11)

رئیس واحد مبارزه با تروریسم در پلیس فدرال آمریکا (FBA) گزارش داده است که در ایات متحده آمریکا بین هزار الی دو هزار نفر از کسانی که به واسطه جماعة التبلیغ به اسلام گرویدند از 1990 در اردوگاه های القاعده در افغانستان آموزش نظامی می دیدند. منابع اطلاعاتی پاکستان هم اعلام کردند که حدود چهارصد نفر مبلّغ آمریکایی بعد از 1989 در پایگاه های نظامی افغانستان و برخی مناطق پاکستان به عنوان نیروی نظامی به کار گرفته شده اند. (12) خوزه پادیللا (13)

و لیمان هاریس (14)

از شهروندان آمریکایی بودند که از طریق جماعت مسلمان شدند، ولی چندی بعد به جرم اینکه قصد انفجار پل بروکلین (15) را در نیویورک داشته اند، دستگیر شدند. (16)

زکریا موسوی شهروند فرانسوی مراکشی تبار و از فعالان جماعة التبلیغ در فرانسه است که به همکاری با شبکه القاعده علیه آمریکا اعتراف کرده است. او تنها کسی است که در ارتباط با حملات 11 سپتامبر 2001 در آمریکا محاکمه شد. (17)

جمیل بغال و ایوفیه جمیل لوازو هم از جوانان فرانسوی بودند که از فعالان جماعت در فرانسه به شمار می آمدند، اما بعد به عضویت شبکه

- 1- . صلاح الدين حسن، «جماعة التبليغ والدعوة في مصر»، الحركات الاسلامية في الوطن العربي، ج1، ص899.
- 2- . عبد المنعم منيب، دليل الحركات الاسلامية المصرية، ص59.
- 3- . همان.
- 4- . محمد عبد السلام فرج (متوفى 1982) متفكر انقلابي مصري بود كه رهبر تنظيم جهاد به شمار مي رفت. او با نگارش كتاب الفريضة الغائبة موجبات ترور سادات رئيس جمهور دولت مصر را در 6 اكتوبر 1981 به دست خالد اسلامبولي مهيا كرد.
- 5- . عبد المنعم منيب، دليل الحركات الاسلامية المصرية، ص60.
- 6- . ابو عبيده المقدسي، شهداء في زمن الغربة، ص48.
- 7- . ابو معصب السوري و عمر عبد الحكيم، مختصر شهادتي على الجهاد في الجزائر، ص29.
- 8- . John Walker Lindh.
- 9- . Richard Reid.
- 10- . خالد شيخ محمد از اعضاي ارشد سازمان القاعده است. مقامات اطلاعاتي و نظامي آمريكا وي را متهم اصلي حملات 11 سپتامبر معرفي مي كنند.
- 11- . Robert Blitzer.
- 12- . عبد الغني عماد، «جماعة التبليغ والدعوة محدّدات التكوين والمنهج وإشكالياته»، الحركات الاسلامية في الوطن العربي، ج1، ص881.
- 13- . Jose Padilla.
- 14- . Lyman Harris.
- 15- . Brooklyn Bridge.
- 16- . عبد الغني عماد، «جماعة التبليغ والدعوة محدّدات التكوين والمنهج وإشكالياته»، الحركات الاسلامية في الوطن العربي، ج1، ص881.
- 17- . همان.

به جرم توطئه برای انفجار سفارت آمریکا در پاریس به اعدام محکوم شد و جمیل لوازو در خلال بمباران آمریکا در کوه های تورا بورا در 2001 در افغانستان کشته شد. (1)

بعد از درگیری های مسلحانه تونس در اواخر 2006 و اوایل 2007 بین قوای امنیتی کشور با مجموعه جنبش های سلفی جهادی، حدود یازده نفر از عناصر جماعة التبلیغ دستگیر شدند. (2) در 19 ژوئیه 2009، عبدالرحیم رحیموف، دادستان استانی جمهوری تاجیکستان، در یک همایش خبری اعلام کرد که 46 عضو از سازمان جماعة التبلیغ به جرم فعالیت های افراط گرایانه و ایجاد انجمن های افراطی متهم شده اند و محاکمه خواهند شد. (3)

جماعة التبلیغ و گرایش وهابی

در عربستان سعودی هم جماعة التبلیغ با رویکرد سلفی - وهابی به کار تبلیغی خود ادامه می دهد. (4)

ابن عثیمین از مفتیان وهابی در تأیید عملکرد جماعة التبلیغ در سعودی می گوید: «جماعتی های سعودی نه به پاکستان می روند و نه به کشورهای دیگر. برنامه ای که جماعت در سعودی دارند هیچ اشکال شرعی در برنامه آنان وجود ندارد». (5)

ابوبکر الجزایری، از دیگر علمای وهابی مدافع جماعت در عربستان، در پاسخ به این اشکال که جماعت رویکردی صوفیانه دارد، می گوید:

اگر منظور از تصوف التزام به طریقه صوفیه نقشبندیه یا تیجانیه یا رفاعیه و امثال آن باشد که در آن اطاعت شیخ مربی و التزام به ذکر و امثال آن مراد باشد من اصلاً در جماعت ندیدم نه در شمال آفریقا، نه در اروپا، نه در خاور میانه، و نه در آمریکا؛ حال اگر بین جماعت، شخصی رویکرد صوفیانه داشته باشد این را به پای برنامه تبلیغی جماعت نباید گذاشت. جماعت در قول و عمل و اعتقاد از تصوف خالی است و دیگران را هم به طرق تصوف ترغیب نمی کند؛ گرچه محمد الیاس، مؤسس جماعة التبلیغ، و انعام الحسن، جانشین او، خود صوفی بودند ولی دعوت آنها از روش صوفیانه به دور است. برنامه جماعت به گونه ای است که بسیاری از کسانی که وارد تشکیلات جماعت می شوند وقتی به میان خانواده های خود برمی گردند به او می گویند: «تو دیگر وهابی شده ای». (6)

شیخ یوسف بن عیسی الملاحی از علمای وهابی، که خود در تشکیلات جماعت شرکت کرده بود، در دفاع از جماعة التبلیغ می گوید:

من تا به حال کسی از جماعت را ندیده ام که به اعمال صوفیانه مشغول شود. فقط در هند یکی دو نفر را دیدم که این گونه بودند و جریان را به امیر جماعت اطلاع دادم و متذکر این شدم که این مسائل اختلافی است و باعث تفرقه بین جماعت می شود. (7) ... در مدتی که در جماعت تبلیغی آنها شرکت می کردم چیزی که با مدلول کلمه «لا إله إلا الله» منافات داشته باشد نیافتم. هیچ یک از طلاب مبلغ را در سعودی نیافتم که کلامی گفته باشند که با عقیده محمد بن عبدالوهاب تنافی داشته باشد. (8)

از مدافعان جنبش جماعة التبلیغ در سعودی، عالمان وهابی همچون شیخ محمد بن ابراهیم آل شیخ و شیخ عبدالعزیز بن باز و علمای دیگر را می توان نام برد. (9) عبدالعزیز بن باز در دفاع از رویکرد و اعتقادات جماعت می گوید:

من از بسیاری از دوستان موثق خود در نجد و بسیاری از آنهایی که همراه جماعت به هند و پاکستان سفر کردند در این باره تحقیق کردم؛ چیزی که مخل به شرع باشد نیافتم. خروج به همراه جماعت و مشارکت با آنها نه تنها اشکالی ندارد، بلکه بر اهل علم و بصیرت و عقیده صحیح سزاوار است که با این جماعت مصاحبت داشته باشند و انحرافات آنها را تذکر دهند. (10)

- 1- . www.raya.com/home/print/f6451603-4dff-4ca1-9c10-122741d17432/504f3882-3b5e-46ce-9355-66b9fa984b27
- 2- . عبد اللطيف حناشي، «الحركات الاسلامية في تونس مرحلة ما بعد الثورة»، الحركات الاسلامية في الوطن العربي، ج1، ص 1067.
- 3- www.centralasiaonline.com/fa/articles/caii/features/2009/07/21/feature-06.
- 4- . خالد عبد الله المشوح، التيارات الدينية في السعودية، ص 131.
- 5- . همان، ص 139.
- 6- . ابوبكر الجزائري، «القول البليغ في جماعة التبليغ»، جلاء الاذهان عما اشتبه في جماعة التبليغ لبعض اهل الايمان، ص 25 و 29.
- 7- . يوسف بن عيسى الملاحي، «اصلاح وإنصاف لا هدم ولا اعتساف»، جلاء الأذهان عما اشتبه في جماعة التبليغ لبعض أهل الايمان، ص 56.
- 8- . همان، ص 71.
- 9- . همان، ص 68.
- 10- . رسائل من ولاية الأمر وكبار العلماء والمشايخ في المملكة العربية السعودية المؤيِّدة لجماعة التبليغ، جلاء الاذهان عما اشتبه في جماعة التبليغ لبعض اهل الايمان، ص 106.

بن باز در تأیید کلام خود به رساله محمد بن ابراهیم اشاره می‌کند که رویه جماعت را شیخ ابراهیم تأیید می‌کرده است. وی در نامه‌ای که در تاریخ 19/5/1373 ق. به علمای احساء و استان های شرقی سعودی فرستاد نوشته است که همت این جماعت عمل به کتاب و سنت و دوری از بدعت و خرافاتی همچون عبادت قبور و دعا برای اموات و غیر آن، از بدعت ها و منکرات موجود، است. (1)

عبدالسلام السلیمانی در نامه‌اش به بن باز تأکید می‌کند که من در بین جماعات تبلیغ بودم ولی از برخی بدعت‌هایی که در کتاب تبلیغی نصاب مثل احیاء مولد النبى و ... وجود دارد در بین افراد جماعات تبلیغ ندیدم. (2)

بن باز در نامه دیگرش به عبدالسلام بن محمد امین السلیمانی در تاریخ 20/3/1406، از عبدالسلام و تعدادی از همراهانش که با بررسی کتاب تبلیغی نصاب عیوب کتاب را به امیران جماعت تذکر دادند و باعث شدند امیران جماعت به جای کتاب مذکور، فقط قسمت «فضائل الأعمال» آن را جایگزین کل کتاب کنند و کتاب تبلیغی مبلغان از بسیاری اعمال صوفیانه مبرا شود، نهایت تشکر را می‌کند. (3)

این نهایت کار نبود، بلکه به هنگام نقل عبارات کتاب فضائل الأعمال از اردو به عربی برخی اعمال صوفیانه را که در نسخه اردوی آن دیده می‌شد در نسخه عربی اش حذف کردند که شاید به دلیل خرده نگرفتن برادران عرب سلفی از جماعت بود که این تصمیم درباره کتاب گرفته شد. (4)

چنان که دیدیم، جماعة التبلیغ در کشورهای عربی، به ویژه عربستان سعودی، با ورود اندیشه وهابیت، به جنبشی برای تبلیغ وهابیت در کشور سعودی مبدل شد و کاملاً به صورتی در آمد که تبلیغات در آن کشور به سمت و سوی وهابی گری تمایل پیدا کند. به همین دلیل است که این جنبش در عربستان به جماعت سلفی وهابی منتسب شده است. (5)

جمع بندی

با توجه به آنچه گذشت، جماعة التبلیغ یکی از بزرگ ترین و پرنفوذترین جماعات اسلامی است که در جهت تقویت بنیه دینی مسلمانان تمام نقاط جهان و همچنین تبلیغ دین اسلام در کشورهای غیراسلامی تلاش و فعالیت دارد، و توانسته است در بیشتر کشورهای اسلامی و غیراسلامی برای خود پایگاه تبلیغی تأسیس کند. جماعت گرچه وارد عرصه سیاست و جهاد علیه کفار نمی‌شود، اما امروزه این جنبش تبدیل به مدرسه ای برای تربیت جوانان مسلمان و گروندگان به اسلام شده است تا به جنبش های سلفی جهادی و اخوان المسلمین و حتی وهابیت رو آورند و از یک حرکت تبلیغی صوفی بیرون شده و وارد جنبش های سیاسی و یا جهادی گردد و فعالیت خود را در قالب یکی از این جنبش ها ادامه دهد.

ص: 23

-
- 1- . همان، ص 90.
 - 2- . همان، ص 111.
 - 3- . همان.
 - 4- . محمّد جنید عبد المجید عبد الله، جماعة التبلیغ فی الهند دراسة وتقویم، ص 187.
 - 5- . عبد الغنی عماد، «جماعة التبلیغ والدعوة محددات التكوين والمنهج وإشکالیاته»، الحركات الاسلامیة فی الوطن العربی، ج 1، ص 875.

1. قرآن كريم.
2. ابو اللوز، عبد الحكيم (2013). «جماعة التبليغ والدعوة في أقطار المغرب العربي»، در: الحركات الاسلامية في الوطن العربي، بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية، الطبعة الاولى.
3. أحمد، سيف الرحمن (بي تا). نظرة عابرة اعتبارية حول الجماعة التبليغية، مدينه منوره: دار الحديث.
4. افغانى، شمس الدين بن محمد (1416). جهود علماء الحنفية في إبطال عقائد القبورية، بي جا: دار الصمى، الطبعة الاولى.
5. انصارى، فريد (1432). الفجور السياسى والحركة الاسلامية بالمغرب، قاهره: دار السلام للطباعة والنشر والتوزيع والترجمة، الطبعة الثانية.
6. بخارى، محمد بن اسماعيل (1422). الجامع المسند الصحيح المختصر من أمور رسول الله و سننه وأيامه (صحيح البخارى)، تحقيق: محمد زهير بن ناصر، بي جا: دار طوق النجاة، الطبعة الاولى.
7. بريلوى، احمد رضا (1427). حسام الحرمين على منحرف الكفر واليمين، تحقيق: محمد أسلم رضا، لاهور: مؤسسة رضا و دار أهل السنة للطباعة والنشر، الطبعة الاولى.
8. البكيرى، نبيل (2013). «الحركة الاسلامية في اليمن»، الحركات الاسلامية في الوطن العربي، بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية، الطبعة الاولى.
9. بيهقى، أحمد بن الحسين (1423). شعب الايمان، تحقيق: عبد العلى عبد الحميد حامد، بومباى هند: مكتبة الرشد للنشر والتوزيع بالرياض بالتعاون مع الدار السلفية، الطبعة الاولى.
10. بيهقى، أحمد بن الحسين (1424). السنن الكبرى، تحقيق: محمد عبد القادر عطا، بيروت: دار الكتب العلمية، الطبعة الثالثة.
11. تهانوى، اشرف على (1431)، امداد الفتاوى، كراچى: مكتبة دار العلوم.
12. تهانوى، اشرف على (بي تا). حفظ الايمان مع بسط البنان وتغيير العنوان، كراچى: قديمى كتب خانه.
13. تويجرى، حمود بن عبد الله (1414). القول البليغ فى التحذير من جماعة التبليغ، رياض: دار الصمى للنشر والتوزيع، الطبعة الاولى.
14. جاجروى، عبد الغنى (1427). معارف التوحيد، خاش: مدرسه دينى مدينة العلوم.
15. الجزائرى، ابوبكر (بي تا). «القول البليغ فى جماعة التبليغ»، جلاء الازهان عما اشتبه فى جماعة التبليغ لبعض اهل الايمان، فيصل آباد: المكتبة المحمدية.

16. جعفر، هشام (2012). جماعة التبليغ والدعوة سياقات النشأة والدور، سُوّاح من أجل الدعوة جماعة التبليغ، دبي: مركز المسبار للدراسات والبحوث، الطبعة الاولى.
17. جهني، مانع بن حماد (1420). الموسوعة الميسرة في الأديان والمذاهب والأحزاب المعاصرة، بي جا: دار الندوة العالمية للطباعة والنشر والتوزيع، الطبعة الرابعة.
18. حافظ نيا، محمدرضا (1375). «اجتماع تبليغي در رايوندا»، در: نامه فرهنگ، ش 23، ص 112-121.
19. الحزيمي، ناصر (2011). أيام مع جهيمان كنت مع «الجماعة السلفية المحتسبة»، بيروت: الشبكة العربية للأبحاث والنشر، الطبعة الثانية.
20. حسن، صلاح الدين (2013). «جماعة التبليغ والدعوة في مصر»، الحركات الاسلامية في الوطن العربي، بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية، الطبعة الاولى.
21. حسين بن محسن بن علي جابر (1410)، الطريق إلى جماعة المسلمين، المنصورة: دار الوفاء للطباعة والنشر والتوزيع، الطبعة الرابعة.
22. حناشي، عبد اللطيف (2013). «التيارات السلفية المدرسية في المغرب العربي»، الحركات الاسلامية في الوطن العربي، بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية، الطبعة الاولى.
23. حناشي، عبد اللطيف (2013). «الحركات الاسلامية في تونس مرحلة ما بعد الثورة»، الحركات الاسلامية في الوطن العربي، بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية، الطبعة الاولى.
24. الدارقطني، علي بن عمر (1424). سنن الدارقطني، تحقيق: شعيب الارنؤوط، حسن عبد المنعم شلبي، عبد اللطيف حرز الله، أحمد بروهوم، بيروت: مؤسسة الرسالة، الطبعة الاولى.
25. دهلوي، شاه ولي الله (1426). حجة الله البالغة، تحقيق: سيد سابق، بيروت: دار الجيل، الطبعة الاولى.
26. الرحمن، سيد طالب (1419). جماعة التبليغ في شبه القارة الهندية، اسلام آباد: دار البيان للنشر والتوزيع، الطبعة الاولى.
27. رسائل من ولاية الأمر وكبار العلماء والمشايخ في المملكة العربية السعودية المؤيَّدة لجماعة التبليغ، جلاء الاذهان عما اشتبه في جماعة التبليغ لبعض اهل الايمان (بي تا). فيصل آباد: المكتبة المحمدية.
28. الزيدى، مفيد (2012). التيارات السياسية والفكرية في الخليج العربي (1971-2003)، بيروت: منتدى المعارف، الطبعة الاولى.
29. سندي، محمّد بن عبد الهادي (1406). حاشية السندي على سنن النسائي، حلب: مكتب المطبوعات الاسلامية، الطبعة الثانية.

30. سهانپوری، خلیل أحمد (1427)، المهتد علي المفند، تحقيق: السيد طالب الرحمن، الرياض: جامعة الإمام محمد بن سعود الإسلامية، الطبعة الأولى.
31. سوری، ابو معصب؛ عبد الحكيم، عمر (بی تا). مختصر شهادتی علی الجهاد فی الجزائر، بی جا: بی نا.
32. سیدزاده، احمد (1384). «جماعت تبلیغ، روش کار و آثار و نتایج آن در بخش هایی از قاره اروپا و آمریکا»، در: ندای اسلام، س 6، ش 21.
33. شامیه، فادی (2013). «جماعة التبليغ والدعوة في لبنان»، الحركات الإسلامية في الوطن العربي، بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية، الطبعة الأولى.
34. الطائي، صالح؛ عبد الرزاق، هاشم، التيار الإسلامي في الخليج العربي، (www.ikhwanwiki.com).
6. عباس، سيد قنديل (1380). «تبليغي جماعت»، دانش نامه جهان اسلام، تهران: بنياد دائرة المعارف اسلامي، چاپ اول.
7. عبد المجيد عبد الله، محمد جنيد (1420). جماعة التبليغ في الهند دراسة وتكوين، رساله فوق ليسانس (ماجستير) در جامعه ام القرى، مکه مکرمه.
8. عماد، عبد الغنى (2013). «الحركات والتنظيمات الإسلامية في لبنان»، الحركات الإسلامية في الوطن العربي، بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية، الطبعة الأولى.
9. عماد، عبد الغنى (2013). «جماعة التبليغ والدعوة محدّدات التكوين والمنهج وإشكالياته»، الحركات الإسلامية في الوطن العربي، بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية، الطبعة الأولى.
10. الكوثري، محمد زاهد (بی تا)، مقالات الكوثري، قاهره: مطبعة الأنوار.
11. كاندهلوی، محمد ادريس (بی تا). التعليق الصبيح على مشكاة المصابيح، دمشق: نشر الاعتدال، الطبعة الأولى.
12. كاندهلوی، محمد زكريا (1424). أوجز المسالك إلى موطأ مالك، دمشق: دار القلم، الطبعة الأولى.
13. كاندهلوی، محمد يوسف (1420). حياة الصحابة، تحقيق: بشّار عوّاد معروف، بیجا: مؤسّسة الرسالة، الطبعة الأولى.
14. الكسواني، هيثم (2012). جماعة التبليغ من الهند الى العالم، سّوّاح من أجل الدعوة جماعة التبليغ، دبي: مركز المسبار للدراسات والبحوث، الطبعة الأولى.
15. مبيضين، مهند؛ عيادات، زيد (2013). «جماعة التبليغ والدعوة حالتا الأردن وفلسطين»، الحركات الإسلامية في الوطن العربي، بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية، الطبعة الأولى.
16. مدني، حسين احمد (بی تا). الشهاب الثاقب على المسترق الكاذب، ديوبند: كتاب خانه امداديه.

17. المشوح، خالد عبد الله (2012). التيارات الدينية في السعودية، الرياض: مؤسسة الانتشار العربي، الطبعة الثانية.
18. مقدسى، ابو عبيده (بى تا). شهداء فى زمن الغربية، بى جا.
19. مل عيتانى، على، عبد القادر، متاع معين، الجماعة الاسلامية فى لبنان منذ النشأة حتى 1975 (www.ikhwanwiki.com).
20. ملاحى، يوسف بن عيسى (بى تا). «اصلاح وإنصاف لا هدم ولا اعتساف»، جلاء الأذهان عما اشتبه فى جماعة التبليغ لبعض أهل الايمان، فيصل آباد: المكتبة المحمدية.
21. منيب، عبد المنعم (2010). دليل الحركات الاسلامية المصرية، قاهره: مكتبة مدبولى، الطبعة الاولى.
22. مودودى، ابو الأعلى (1405). رسالة داء المسلمين ودواؤهم، رسائل مسجد الجامعة لجماعة من العلماء، مجموعه دوم، بيروت: المكتب الاسلامى، الطبعة الثانية.
23. ندوى، ابو الحسن (1407). فى مسيرة الحياة، دمشق: دار القلم، الطبعة الاولى.
24. ندوى، ابو الحسن (1427). أشرف على التهانوى حكيم الأمة وشيخ مشايخ العصر فى الهند، دمشق: دار القائم، الطبعة الاولى.
25. نسيرة، هانى (2013). «جماعة التبليغ والدعوة فى الجزيرة العربية والخليج العربى واليمن»، الحركات الاسلامية فى الوطن العربى، بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية، الطبعة الاولى.
26. نعمانى، محمد منظور (بى تا). ملفوظات حضرت مولانا محمد الياس، كراچى: مدنى كتب خانه.
27. نهاد نمايندگى مقام معظم رهبرى در امور اهل سنت سيستان و بلوچستان معاونت سياسى - اجتماعى (بى تا). جنبش جماعت تبليغ و بررسى عملکرد آن در ايران، زاهدان: بى نا.
28. نورى الأمين بن إندوت، محمد (1421). الحركة الاسلامية فى ماليزيا نشأتها منهجها تطورها، عمان: دار البيارق للطباعة والنشر والتوزيع، الطبعة الاولى.
29. نيشابورى، مسلم بن حجاج (بى تا). المسند الصحيح المختصر بنقل العدل عن العدل إلى رسول الله، تحقيق: محمد فؤاد عبد الباقي، بيروت: دار إحياء التراث العربى.

59. ورتووک، استیون؛ پیچ، سری (1380). اسلام در اروپا، سیاست‌های دین و امت، ترجمه: دکتر کاووس سید امامی، تهران: مرکز بازشناسی اسلام و ایران (انتشارات باز)، الطبعة الاولى.

60. ولد الدین، احمد فال؛ الغابد، محمد الحافظ (2013). «الحركات والتنظیمات الاسلامیة فی موریتانی»، در: الحركات الاسلامیة فی الوطن العربی، بیروت: مرکز دراسات الوحدة العربیة، الطبعة الاولى.

3. www.alukah.net

4. www.binatiih.com

5. www.centralasiaonline.com

6. www.dhaka.icro.ir

7. www.hespress.com

8. www.ikhwanwiki.com

9. www.islamist-movements.com

10. www.islamtimes.org

11. www.raya.com

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

